

The Project Gutenberg eBook of Rikas tyttö Ruusulaaksossa, by Pehr Thomasson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Rikas tyttö Ruusulaaksossa

Author: Pehr Thomasson

Release Date: October 30, 2010 [EBook #34174]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RIKAS TYTTÖ RUUSULAAKSOSSA ***

Produced by Tapio Riikonen

RIKAS TYTTÖ RUUSULAAKSOSSA

Kirj.

Pehr Thomasson

Muiden maiden marjoja II.

Helsingissä,
Theodor Sederholm'in kustannuksella.
Theodor Sederholm'in kirjapainossa.
1862.

Imprimatur: *C. R. Lindberg.*

1.

Yhdessä Blekingin kauniista paikoista löytyy suuri talonpojan talo, nimeltä Ruusulakso, kolmelta taholta piiritettynä peilikirkkaalta järveltä, jonka sinisissä aalloissa se kaksinkertainen punaiseksi maalattu huonerakennus somasti kuvastelee itseänsä; vaan neljänneltä taholta on suuri lakso. Tämä suviseen aikaan ihana paikka ansaitsisi maalarin kuvata. Missä havaitsee silmä hedelmällisiä peltoja, joittenka vilja, osoitellen sitä pientä järveä, häilyy länsi-tuulen puhaltaissa sinne tänne; missä muutamia sammaltaneita tammia, jotka ajan hävityksiltä kajoomatta yhtä tuoreina kuin vuosisatoja sitten vielä

heiluttavat latvojansa; missä muutamia sakeita koivuja, ystävällisesti nojaavat latvojaan yhteen, niinkuin olisi heillä jotakin salaista toisellensa kuiskuteltavana; missä taas pienen joen, kyntäin hoviavakoansa lakson läpitse ja juostessansa kiiltävillä vesihelmillensä kastellen kahden puolen rannalla olevia pensaita, siksi kuin viimein katoa pienen, niinipuiden ja leppäin piirtämän kummun juurella. Tuhansia kukkia kasvaa tämän varjossa, monivärisillä silmillään ujusti katsellen yhtä suurta ruusupensasta, joka uljaasti rehentelee kummun ylimmäisellä kukkulalla.

Satu kertoo onnettoman prinsin tämän pensaamorsiamensa haudalle istuttaneen ja vielä nytkin joka yönä puoli-yön aikaan tähän paikkaan tulevan, silloin kyynelillensä pensaamorsiamensa juuria kastain. Tämän syyn vuoksi onkin se niin suureksi kasvanut. Tästä sadusta on talo nimensä saanut.

Ympäristöä hätä hätää silmäilyämme, käykäämme jo lukian luvalla taloon.

Nyt on yksi sunnuntai-päivä touko kuussa. Me astumme sisään suureen, avaraan tupaan. Laattia on kaunistettu tuoreilla kuusen haoilla, jotka lemuavat hyvältä nenäämme; seinät ja katto kalkilla silatut; akkunat ja ovet, kaapit ja muut huonekalut punaiseksi maalatut. Kaikki todistaa hauskuudesta ja siistiydestä, ynnä semmoisesta mausta, jommoinkin se tähän aikaan usein tavataan usiamman voivan talonpojan huoneessa. Kuvilla kaunistetulla, lumivalkealla peitteellä katetun pöydän ääressä istuu talon isäntä, lautamies Matti Antinpoika, lukein Hagberin postillaa. Hän näyttää keski-ikäiseltä, noin viiden kymmenen vuoden vanhalta mieheltä, muodoltansa vaka-mieliseltä. Päättääksemme siitä, että hän, tavan takaa nostain päätänsä kirjasta, silmäilee muita kappaleita ympärillensä, näyttäisi kuin hän syvästi ajattelisi jonkun muun asian, vaan ei saarnan päälle. Semmenkin katselee usein vaimoansa, yhtä vähäistä, lempeää ja iloista ihmistä, joka toimeliaasti hyörii edes-takaisin laattialla, teeskellen yhtä ja toista pientä askareta. Milloin havaitsee vuoteen ympärillä olevassa, kukilla kaunistetussa vaipassa laskoksen olevan ojustavan, milloin pöytä-peitteessä paltteen silitetävän, ja joskus myöskin hämmähäkin hävyttömästi kyllä kekräävän pientä lankaansa yhdestä akkuna liinasta toiseen; kohta kiiruhtain sinne, pois-lakaisee pienellä tomuharjallansa sekä sen ahkeran työntekiän, että hänen heikon työnsä. Näin askaroiten ei huomaa miehensä häntä, eli oikeimmin hänen työtänsä katselevan, ennenkuin hän joksikin lujasti lyö kirjansa kiini ja puhuttelee häntä nuhtelevalla äänellä seuraamalla tapaa:

"Mielestäni on tänään jo tarpeeksi siivottu! Sananlasku sanoo kaikella lopun olevan, vaan sinun ruvettuasi siivoamaan ei siitä tahdo koskaan loppua tulla."

"No, älä pahastu äijäseni!" vastasi vaimo niin hiljaisella äänellä, että siitä kyllä taisi havaita miehen olevan isäntä talossansa. "Eihän mitään koskaan pidä puolieräiseksi jätettämän. Miltä se näyttäisi, jos laastaisiin keskeltä laattiaa, vaan nurkat ja loukkat jätettäisiin lakaisematta, eli pyyhittäisiin kolme akkunalasia, vaan neljäs jäisi koskematta. Olen kyllä nähnyt, kuinka muutamissa paikoissa tavataan tehdä. Ihmiset, jotka jotakin ymmärtävät, tämän sitten kylälle huutavat, ja ei suinkaan syyttä; sillä en tiedä mitään harmillisempaa, kuin että nähdä siivottomuutta joko taloillisen eli torpparin huoneessa."

"Järjestystä ja siivoa minäkin tahdon sekä asioissa että töissä," sanoi lautamies. "Vaan kohtuus on aina paras. Mitä yksi ryppy enemmän eli vähemmän vuoteen ympärillä olevassa vaipassa tekisi, jos muutoin kaikki on järjestyksessä. Kyllä sitä sitten käskisi, jos kaikkien pienien kanssa niin askaroitaisiin. Jos ulko-töissä yhtä turhamainen olisin, niin tarvitsisin kaksi vertaa enemmän työväkeä vuodessa, kukatiesi suurempaa vuodentuloa talostani saamatta, kuin tähänkään saakka. Edeltäpäin pitää asiansa selväksi ajatteleman ja suun pussinsa jälkeen asettaman; jälestäpäin on se myöhäistä, ja ei kelpaa mihinkään."

Lautamiehen tätä jo tuhansia kertoja ennen luettua lorua huoneen oikeasta hoinnosta uudestaan laskeissa, pani vaimonsa pois tomuharjan ja istui pitkälle toolille, sanaakaan vastaamatta. Siinä tekikin aivan ymmärtävällisesti; sillä Matti Antinpoika oli se mies, joka ei kärsinyt vastustamista, semmenkin omassa huoneessaan. Ollensa velatoin ja voipa, ei hänen tarvinnut kenenkään edessä niskojaan taivuttaa — niin kuin itse tapasi sanoa — vaan vaati kuitenkin muitten ihmisten itseänsä hänen edessään nöyryyttämään. Ylpeyttä löytyy talonpoikaisessakin säädystä, ja Matti Antinpojalla oli sitä enemmän kuin monella muulla. Syy siihen oli, että oli rikkain koko seurakunnassa. Huuto tiesi hänellä suuret talottansa olevan ylitse tynnyrin kulta-rahoja lainattuna; joka tapaus usein maailmassa saattaa ihmisen ylistetyksi ja kehuksi. Matti Antinpoika pidettiin sekä ylhäisiltä, että alhaisilta suurella arvossa.

Luonnolta varustettu hyvällä puhunlahjalla, puhui lautamies seurakunnan miehien edestä kirkkokouksissa ja muissa tiloissa, joissa seurakunnan asioista oli kysymys. Kuitenkin kartti aina kirkkoherraa vastaan sanoa. Tämä antoi yhdelle ja toiselle ilvesteliälle tilaisuuden kaikellaisia halventavia pilkka-sanoja lausua lautamiehestä, vaan ei kellään ollut rohkeutta hänelle itselle tätä sanoa. Ei sen vuoksi ollutkaan ihmeellistä, jos luuli kaikki, mitä teki, oikeaksi ja laittamattomaksi. Kotonansa hän oli kova ja toimellinen perheen isäntä. Vaimonsa kanssa eli hyvässä sovinnossa josta kuitenkin enemmän osaksi kunnia on luettava vaimollensa, joka kaikissa koitti noudattaa hänen

tahtoansa; jommoista käytöstä tähän aikaan harvoin tavataan emännillämme.

Vähän ajan kuluttua alkoi lautamies taas, vaan nyt niin alhaisella äänellä, että se nähtävästi ihmehdytti vaimoansa, joka koitti kuudella niin tarkasti kuin mahdollista oli ettei sanaakaan mahtaisi hukkaan mennä. "Rakas Kaisani!" sanoi hän, "minulla on jotakin aivan tärkeää sinulle sanottavaa, ja nyt väen kirkossa ollessa on meillä tilaisuus asiasta rauhassa keskustella. Mielestäni rupee tulemaan aika tytärtämme pois naittaa; hänellä on jo ollut niin monta kosioitsiaa, että semmoinen juoksu minua kohta rupee äkööttämään. Sen vuoksi on paras kohta päättää asia; koska sen kerran kuitenkin tapahtuman pitää."

"Minulle puolestani näyttää," vastasi Kaisa, "sen asian kanssa kyllä vielä aikaa olevan. Anna ei ole vielä täyttänyt kahdeksaatoista vuotta, ja hänen tarvitsee ilman sitä vielä vähän enemmän oppia, ennenkuin omin päinsä taitaa huoneensa hointaa."

"Anna taitaa kyllä huoneensa hointaa," vastasi lautamies äreästi, "niin että sillä herrasmieskin saattaisi olla tytyväinen. Sen asian aivan hyvin molemmin ymmärrämme, ja se ei suinkaan estä naimistansa: nuorimainen hän kyllä vielä on; vaan raudan kuumana ollessa on paras takoa."

"No! ethän vaan tyttöämme jonkun herrasmiehen kanssa naimisiin tahtone?"

"Jumala varjelkoon siitä! Sekä nimismies että monta muuta siistiä herraa on kyliä häntä kosioinnut; vaan en tiedä mitään viheliäisempää, kuin että talonpoikaiset ihmiset menevät naimisiin herrasväen kanssa; pysyköön kukin säädyssänsä!"

"Se on aivan tosi! Muistan kyllä, mikä riema oli sisareni tyttären naimisiin aikoissa yhden nimismiehen kanssa. Ilo oli silloin korkeinna, vaan muutaman vuoden kuluttua pantiin miehensä pois viralta. Nyt ei niillä vaivaisilla ole mitään. Minä oikein surkuttelen häntä, sillä hän oli hyvänluontoinen tyttö ja olisi ansainnut paremman miehen saada; vaan kullakin on tässä mailmassa sallimuksensa."

"Minun luullakseni on ihminen itse syy tilaansa. Kyllähän sen jo edeltäpäin nähdä saattoi, ettei naimisesta nimismiehen kanssa mitään onnea seuraisi. Sen kyllä sanoin sisaresi miehelle, ehkei hän sitä uskonut; nyt näkee sanani todeksi: niinkuin siasi teet, niin saat maata. Lapsiansa naittaissa tarvitsee tarkoin katsoa eteensä; sillä se ei ole niin paljasta tyhjän tointa, kuin moni luulee. Sen vuoksi olenkin asiaa tyyni tutkinut, ja oikein peräänajateltuani en ketään Annan monista kosioitsioista ennen Haaviston Jussia vävykseni tahtoisi. Sen jälkeen kuin olen kuullut, pitää hän taloansa miehen tavalla. Hän on myöskin rikkain koko seurakunnassa, ja olisikin melkein häpiä semmoista tilaisuutta käsistensä päästää. Minä juttelin hänen kanssaan hiljan ja lupasin tänä päivänä jälkeen Jumalan palveluksen antaa vastauksen. Eihän sinulla tätä vastaan mielestäni ole mitään sanomista?"

"Ei suinkaan mitään, jos vaan Anna mielistyy; vaan en ole koskaan vielä kuullut hänen siitä sanaakaan mainitsevan. Meidän täytyy sen vuoksi hänen mieltänsä kysyä ennenkuin vastausta annamme."

"Kysyämme häneltä täytyy, vaan luullakseni mieltyy hän asiaan. Vaan jos olisi vastahakoinen, puhun kanssansa järjellisesti ja näytän hänelle velvollisuutensa vanhempainsa tahtoa noudattaa jotka kuitenkin paremmin ymmärtävät mikä hänelle tulevaisessa ajassa hyödyksi on."

"Eihän aikomuksesi lienee häntä siihen pakottaa? Se olisi suuri synty! Koska ei meillä ole usiampaa kuin yksi lapsi ja niin paljon Jumalan siunausta, tulee meidän näin tärkeässä asiassa, joka saattaa ihmisen onnelliseksi sekä nyt että tulevaisissa ajoissa, jättää hänelle vapaus mielensä jälkeen valita."

"Pakotusta en luule tulevan kysymykseenkään. Vaan jos niin olisi, katson velvollisuudekseni tyttäreni tulevaisesta ajasta murhetta pitää. Naiset puhuvat toisestansa piittaamisesta ja näkevät unta ikuisesta rakkaudesta, jommoista ei koskaan ole löytynyt maailmassa, ja siinä suloisessa toivossa antavat itsensä naimisiin. Mitä tästä seuraa? Viikon eli kaksi on olo niin ihanaa; vaan kohta muuttuu kaikki toiseksi; semmoisia esimerkkiä löytyy yllin kyllin. Ethän sinäkään, jos oikein muistat, alussa minusta pitänyt; muistan vielä, kuinka itkit ensikerran kuulutettaissa ja monta aikaa perään; vaan onhan kaikki hyvin käynyt! Tähän saakka olemme hyvässä sovussa eläneet, ja Jumalan avulla elämme tästäkin lähin."

Kaisa ei vastannut mitään, vaan huokaisi syvästi, ja näytti melkein kuin olisi kyynelä ollut poskillensa vierimäisillään. Ehkei ollutkaan niin onnellinen, kuin lautamies luuli.

Lautamies veti vähän suutansa nauruun, niinkuin olisi aikonut puhetta jatkaa, vaan käänsi sen siaan päätänsä oveen, joka aukeni ja josta nuori tyttö astui sisään. Hänen mustanruskea tukkansa, varjoova kauniita kasvojansa, ei rippunut valloillaan tuulen heiluteltavana, vaan oli pantu pitkälle palmikoille, jonka pää oli punaisella silkki nauhalla sidottu kiini. Ilo ja toivo loistivat hänen suurista, mustansinisistä silmistänsä, ja terveyden ruusu-karva oli maalattu hänen poskillensa. Rintansa peitettiin mustalta samettisesta liiviltä, joka aivan pisti silmään niitä lumivalkeita hiljaisia vastaan, jotka suojelivat hänen käsivarsiaan. Ruumiiltansa oli hoikka vaan kuitenkin täysinäinen, ja joka liikunnossa

oli liukkautta ja suloisuutta ynnä luonnollisuutta, omaisuudet usein vielä tavattavat kauniilla Blekingin tytöillämme, ennenkuin kaupungin luonnottomalta koreilemiselta ovat tartutetut.

Käytöksestensä tässä luulisivat lukiamme hänen jonkun kaupunkilaisen hyvin kasvatetuksi tyttäreksi. Vaan ei kuitenkaan ollut kukaan muu, kuin tytär talossa, se rikas tyttö Ruusulaksossa, niinkuin häntä tavallisesti kaikilta kutsuttiin. Lautamies, puhuessansa tyttärensä usioista kosioitsioista, ei tosin kehuaksensa sitä tehnytkään; sillä se on aivan ymmärrettävä, ettei niin kaunis ja rikas tyttö nuorilta miehiltä havaitsematta jäänyt. Nämät tulivatkin kaikilta tahoilta muutamat hänen kauneudestansa, vaan usiammat suurelta rikkaudeltansa vietellyt. Kaikki kantoivat edes uhrinsa hänen sydämensä altarille, vaan turhaan! Jos hän rakasti jotakuta eli ei, oli salaisuus suljettu omaan sydämeensä. Yksi ja toinen kyllä tiesi siitä kuiskata, vaan se näytti niin vähän toden mukaiselta, ettei sitä kukaan uskonut.

Hauskaa on olla suutoinna sanatoinna katseliana jossakussa paikassa, jossa löytyy rikas ja kaunis tyttö. Tykkyvällä sydämellä ja palavilla silmillä tulee kosioitsia ja puhuu syvästä rakkaudestansa; tämän tuskin ennätettyä pois, tulee toinen ja laskee samaa lorua. Jolloin kulloin myöskin tapahtuu, että kaksi eli kolme osaa tulla yhteen aikaan; silloin on hauska kunkin erinäistä kasvionluontoa katsella; yksi koittaa mahdollisuuden jälkeen salata harmiansa; toinen on vihasta punainen kuin kukko; kolmas, jolla on paras onni tytön tykönä, silmäilee kosio-kumppaniansa yli olkaensa, voitto-juhlaa jo sydämässään viettäen. Vaan kuinka asia kääntyy, tassuttelevat kaikin mennä tiehensä, kukin saatuine rukkasineen.

Anna oli tuskin ennättänyt sanoa hyvää päivää, panna pois virsikirjansa ja kukkansa, ennenkuin kaukaa mies kysyi: "Mitä uusia kirkosta?"

"Kirkkoherra piti niin kauniin saarnan! Esipuhe seisoo Johanneksen evankeliumissa; jos saan raamatun, niin haen paikan," vastasi Anna niin heleällä äänellä, kuin huilun soitto.

"En minä huoli saarnasta; eikö siellä kuulutettu jotakuta huutokauppaa, pitäjän kokousta eli..."

Lautamies ei ennättänyt päättää puhettansa, koska kuuli ulkona jyrinän pihaan ajavista vaunuista. Hän nousi ylös istuvaltansa, katsoi ulos akkunasta ja sanoi: "Täällä tulee vieraita!"

2.

Tuokion kuluttua astui kaksi miestä sisään. Toinen heistä oli vanha, harmaatukkainen, jonka kasvoihin vuodet olivat kyntäneet syviä vakoja. Toinen taas oli vielä nuori, noin kolmen kymmenen vuotinen, ympyriäisillä, lihavilla kasvoilla; joka taholle pystyyn seisova tukkansa ei ollut juuri punainen eikä keltainenkaan, vaan näytti kummallisesti sukua olevan molemmille. Silmänsä olivat harmaat ja nalteat; jos jotakin rupesi katselemaan, olivat kuin siihen kiini noidutut. Ruumiiltansa oli hän aivan lyhy, paksu ja tukeva. Joka liikunnossa oli tänkeyttä ja hitaisuutta, jota tuskin nauramatta saattoi katsella.

Kättä tavallisuuden jälkeen paiskattua, avasi lautamies oven suureen tupaan ja käski vieraitansa astumaan sisään. Täällä loisti kaikissa merkillinen ylöllisyys; seinät olivat kaunistetut ranskan tapeetillä ja suurilla seinä-peilillä. Lasinen kynttilä-ruunu rippui katosta, kaikki huone-kalut kiilsivät ja läikkyivät; suuret silkki-vaipat rippuivat kauniissa poimuissa korkeitten akkunain edessä. Puuttui ainoastaan, että laattia olisi ollut maalattu, taitaaksemme verrata tätä huonetta jonkun rikkaan kauppiaamme uljaasen asuntoon. Jotakin pitää kuitenkin aina puuttuman, pane mieleesi se, sinä kuin niin mielelläsi tahdot elää herroiksi, ja opi kerran kaikkien edestä pysyyn niitten rajoen sisässä, kuin luoja sinulle on asettanut. Askele niistä tekee sinun pilkanalaiseksi kansa-ihmistesi silmissä. Olkoon tämä tästä kylliksi sanottu. Nyt kertomukseemme.

Emännän tarjottua kahveata puhtaista, kullatuista poslini-kupista ja kaikenlaisten turhanaikaisten asiain puheeksi tultua, käski lautamies tuomaan totia. Anna kiiruhti kohta likimmäisestä kaapista ottamaan pienen lumivalkean pöytäliinan, jonka levitti vähäiselle, ympyriäiselle tuvan yhdessä nurkassa olevalle pöydälle. Sillä aikaa palasi Kaisa, tuoden tullessaan toti-lasia ja hopeakannun, täytettynä lämpöisellä, höyryävällä teevedellä. Nyt istui lautamies vieraineen nauttimaan tätä virvoittavaa juomaa, jolloin seuraava väli-puhe syttyi keskellensä:

"Minä olen tänään," sanoi se vanha mies, nimeltä Pietari Mikonpoika, "aivan tärkeässä asiassa seurannut veljeni poikaa tänne. Hänellä on näetsä aikomus tyttärtäsi tulla kosioitsemaan, hyvä ystäväni, Matti Antinpoika! Ennen kyllä jo on kanssasi asiasta puhunut, vaan hän tahtoo jota pikemmin sitäparemmin vastausta, saattaakseen kääntää ajatuksiaan toiselle haaralle, jos täällä ei onnistuisi. Tätä tapahtuvan ei minulla kuitenkaan ole syytä luulla, sillä totta puhuakseni et koskaan saata tyttärtäsi Haavistoa parempaan taloon asettaa, ja mitä Jussiin kuuluu, niin on hän tähän päivään saakka kelpomiehen tavalla asiansa toimittanut."

Nähtävästi hyvillä mielin tästä kehumisesta rypisteli Jussi tytyväisenä silmiään ja littäsi vähän lasistansa, odottaissansa lautamiehen vastausta.

"Olen kyllä asian ottanut mieltiäkseni," vastasi lautamies, ottaen juhlallisen muodon päällensä, "ja mitä Jussiin tulee, ei ole minulla häntä vastaan mitään; vaan ennen itseäni siihen päätettyä tahtoisin mielelläni tietää, millä kannalla asiansa ovat. Tähän aikaan on aivan tarpeellista katsoa eteensä; parempi on vettä ojassa, kuin joessa sulkea."

Nyt tuli Jussin vuoro puhua, ja muutaman kerran ensistä ryäistyänsä ja hyvän joukon nuuskua nenäänsä pistettyänsä, alkoi seuraavalla tavalla:

"Asiani ovat sillä kannalla, ettei suinkaan tarvitse hävetäni niistä selvittää vaikka itse maaherrallekin. Ei minulla ole kahta tuhatta riksiä enempää velkaa talostani, ja jos tänä vuonna saan yhtä paljon perunoita kuin viimeis-vuonakin, saatan paloviinaa sen rahan edestä myydä. Muutoin taidan talossani ruokkia neljäkymmentä nautaa ja kuusi hevoista, pientä karjaa mainitsemattani, jota en tässä tilassa katso tarpeelliseksi. Setäni tietää totta puhuneeni."

"Aivan totta se on," sanoi Jussin setä, naurain vähän nyrkkiinsä.

Vaan lautamies ei ollut vielä täydellisesti tytyväinen. Hän kysyikin sentähden: "Kuinka paljon talostasi maksat veroa vuodelta? Onko talossasi kyllä tilaisuutta uutta peltoa tehdä? Se on tähän aikaan aivan suuresta arvosta; minä saan kahta vertaa suuremman tulon talostani nyt, kuin ennen."

Nämät kysymykset tulivat kaikki mielensä jälkeen vastatuiksi ja välipuheensa kesti vielä muutaman hetken asioista samasta johdosta. Vaan näitten ollen lukiallemme aivan vähän huvittavia, tahdomme saattaa asian lopulle; mitä jo on sanottu lienee tarpeeksi näyttääksemme kunkin mielenluonnon heistä.

Vähän aikaa ajateltuansa löi lautamies kättä Jussin kanssa, sanoin: "Sinun vaan ei kenenkään muun pitää saaman tyttöni! Ensi lauantaina pidetään kihlajaiset; tule sen vuoksi niin aikaisin tänne, että samana päivänä taidamme ottaa kuulutuksen. Sinun ei tarvitse tänä ehtona Annan kanssa puhua mitään; itse tahdon sanoa hänelle päätökseni, ja niin on asia ratkaistu."

Iloisena kuin haukka kyhkynen saatuaan matkusti Jussi kotio, kerta toisensa perään huutain: Ah kuinka olen onnellinen! Vaan jättäkäämme hän autuaalliseen vimmaansa ja kääntäkäämme silmämme toisaalle.

Anna oli vallan tietämätöin isänsä nykyisestä päätöksestä; hän oli sillä aikaa äidiltänsä saanut luvan mennä tervehtämään erästä sairasta naapurissa. Tultuansa kotio, ei hän mennyt oitis sisään, vaan seurasi pientä, monessa mutkassa lakson läpitse juoksevaa ja jo ennen mainitulle kummulle saattavaa polkua. Täällä istui hän ruhostolle, noukki siitä suuresta ruusu-pensaasta muutamia ruusuja ja rupesi, niistä kiehkuraa sitoissaan, laulamaan.

Laulaessaan katsahti hän tavan takaa järvelle, ikäänkuin olisi jotakuta odottanut. Ei kauan viipynytään, ennenkuin pieni venhe rupesi näkymään kaukana selällä. Köykäisesti kuin hirvi juoksi tämä kiiltävien aaltojen ylitse ja muutaman hetken kuluttua oli jo rannalla. Hoikka, vilpas nuorukainen hyppäsi venheestä, vetäin tätä vähän matkaa perässään pehmeälle ruhostolle ettei aallot mahtaisi sitä vietellä järvelle. Hänen jokapäiväiset, siistit vaatteensa peittivät ruumiin, niin hyvin muatun ja kauniin, kuin se muinaan mahtoi Adonilla olla. Musta tukkansa oli hyvässä järjestyksessä ja korkean otsansa alta loistivat ruskeat silmät, todistain vilppaasta luonnosta. Pitkänluontoisissa, valeissa kasvoissansa oli jotakin mielistyttävää, joka saattoi nämät kauniiksi. Havaittuansa tytön kummulla, seisoi hän tota pikaa tämän vieressä, tervehtäin häntä seuraavilla sanoilla: "Hyvää ehtoota, kaunis Annani! Kuinka sinä voit? Oletko sinä jo minun unohtanut, eli miksi et kertaakaan ole minua käynyt katsomassa? Yksi ainoa sana huuliltasi, yksi ainoa katsanto kauniista silmistäsi, ja minä olisin valittamatta tyhjentänyt kärsimyksen pikarin, kuinka katkera se ikään ehkä olisi ollut viimeiseen pisaraan; vaan turhaan; tätä lohdutusta ei minulle suotu. Oletko sinä minun jo unohtanut?"

Näihin kysymyksiin ei seurannut mitään vastausta. Anna seisoi äänettömänä kuin kuva. Viimein sanoi hän hiljaisella, tuskin kuuluvalla äänellä: "Sinua en koskaan unohda!" Tätä sanoissaan nosti hän ujosti suuret, mustansiniset silmänsä ylähälle maasta ja kyynele vierii pitkin poskiansa. Samoin vierii kasi-pisara pitkin puhtaita ruusunlehtiä, auringon idässä säkenöitsevää silmänsä nostaisa.

"Rakastettu Anna!" sanoi nuorukainen ottain tytön käden omaansa. "Minua et koskaan unohda! Etköstä sinä niin sanonut? — Ja minä — unohtaisinko minä sinun? En! niinkauan kuin veri juoksee suonissani, olet sinä toivotuksieni pää-maali, niinkauan kuin sydämeni tytkyy, on se sinun; sinä olet hyvä enkelini; kuullessani äänesi, hiljenevät myrskyt sydämeni merellä, ja kaikki tulee tyyneksi, niin tyyneksi, kuin ei olisi mikään myrskyinen tuuli siellä puhaltanut. Ja sentään pakotetaan kukatiesi tämä ääni lohdutuksen sanoja toisen korvaan kuiskaamaan, tämä käsi rakkauden siteitä toisen kanssa kiinnittämään."

"Ei ikänänsä, ikänänsä! sanoi Anna, vetäin kätensä niin äkisti takaisin, että nuorukainen horjahti ja oli kaatumaisillaan. Vähään aikaan ei kumpikaan näistä toistansa rakastavista puhunut mitään, vaan silmänsä sanoivat sitä enemmän. Kuinka usein eikö silmäys, oikein ymmärretty, sano tuhansia sanoja monta vertaa enemmän. Nuorukainen havaitsi liian arkaa kieltä sielun suloisessa kanteleessa koskeneensa; hän päätti sentähden tästälähin paremmin varansa pitää. Hän istui ruohostolle, otti sen puoli-valmiin ruusu-kiehkuran käteensä ja rupesi puhumaan lempeämmällä äänellä seuraavaan tapaan:

"Rakastettu Anna! tule ja istu tähän ruohostolle, tämän suuren ruusu-pensaan viereen, ja hengittäkäämme sisäämme kukkain hyvää lemua. Katso! kaikki on niin kaunista; kuu hopioitsee korkeat puut, ja tuhansittain tähtiä katsoo niin lempeästi alas maamme laksoihin. Ystävällisesti suovat suostumuksensa rakkauteemme; sillä tuolla ylähällä ei löydy kateutta."

"Kuule! kuinka veden haltian suloinen kanteleen soitto kuuluu tyneltä järveltä; hän soittaa surevalle morsiamellensa, joka ainoastaan ikävöitsee takaisin maamme laksoihin, ne kerran, näiltä suloisilta ääniltä vieteltynä, jätettyänsä; vaan joka kerta hänen päätänsä aalloista nostaisaan ja paeta aikoissaan tarttuu veden haltia uudestaan kanteleensa punaisiin kultakieliin, vietellen niistä suloisia ääniä. Silloin sukeltaa hän jälleen alas helmillä kaunistettuihin salihinsa."

"Ah kuule! tuolta tuonempata kuuluu yksiaänisesti kohisevan kosken kanssa yörastaan ihana ääni; hän laulaa morsiamellensa! rakkauden puhe sulaa suloisissa äänissä erittämättömään yhtyyteen."

"Rakastettu Anna! Etköstä tunne autuaita liikutuksia sieluasi läpitse-tunkevan? Eiköstä muisto, niinkuin hyvä enkeli, näytä sinulle, levittäin kirjaansa eteesi, kauniita ja moninaisia kuvia muinaisista ajoista? Muistatkosta vielä, kuinka ihastuit, minun sinulle, molemmin pikkuisena ollessamme, kukkain nimiä opettaissani, ja kuinka sydämellisesti taputit pieniä käsiäsi yhteen."

Se hyvänpuheliainen nuorukainen vaikenä. Oliko se muisto lapsuuden hauskoista ajoista eli toivo tulevasta, joka tällä hetkellä läpitse-tunki Annan sielun? Minä en tosin sitä tiedä! Vaan sen tiedän, että hänen otsansa valkeni, silmänsä loistivat, poskensa punottivat ja suunsa oli naurulla. Hän oli iloinen, eikä se ihmeellistä ollutkaan, sillä molemmat istuivat käsi kädessä, unohtain maailman murheet ja ehkä hereillänsä kuitenkin vaipuneina suloiisiin unihin. Lukiani! oletkos koskaan rakastanut — rakastanut sanan oikeassa merkityksessä? Ah! Silloin on sinullakin semmoisia hetkiä ollut, ja minun ei tarvitse näistä sinulle kertoa. Vaan jos ei rakkaus ikänänsä ole säteillänsä sydäntäsi sytyttänyt, olisi koetukseni näistä kertoa ainoastaan turha vaiva.

Molempain vähän aikaa ääneti oltua, sanoi Anna viimein, laskein kätensä nuorukaisen otsalle: "Ah! kuinka sinun kasvosi ovat käyneet kelmeeksi! En ollut sinua tullessasi ensin tunteakkaan; tosin sinä olet mahtanut olla kovasti kipeä?"

"Sangen kovasti minua on tauti ransinut ja jollei lääkärin apua aikanansa olisi tullut, emme tässä maailmassa suinkaan toistamme enään olisi nähneet. Lämmin-tauti on aivan kovaa sairastaa; usiammat siitä menevät hautaan. Tosin myöskin monta kuolee huolimattomasta hoinnosta, koska suurimmalla osalla yhteisestä kansastamme on se hullu luulo, lääkärin apua hakea olevan synnin; 'kyllä Jumala auttaa.' Eivätkä saata ymmärtää lääkärin ainoastaan Jumalan avulla sairasta kuoleman kynsistä taitavan pelastaa. Vaan älkäämme nyt tällä hetkellä enään siitä puhuko; minä olen nyt jälleen terve, ja ethän minua sen vuoksi hyljänne, että kasvoni ovat entistä kelveemmät."

"En, en suinkaan! Sitä sydämellisemmästi minä sinua rakastan. Vielä pikkuisena lapsena ollessani sanoit kerran minulle kuun olevan rakkauden auringon; siitä hetkestä olen häntä sanomattomasti rakastanut, ja hän on kuitenkin mielestäni monta vertaa sinua kelmeempi. Vaan miksis nuhtelit minua siitä, etten sairastaisiasi sinua ole käynyt tervehtämässä? Sinä tiedät kuitenkin aivan hyvin isäni ei koko vuoden mittaan kertaakaan siihen lupaa antaneen. Syytä siihen en tiedä; vaan joka kerta kysyissäni pimenee hänen otsansa ja hän näyttää niin vihaiselta, että minä muuta vastausta odottamatta, kuin minkä jo olen lukenut hänen kovissa kasvoissansa, menen tieheni."

Näistä sanoista hämmästyi Kustaa ja hänen kasvonsa kävivät vielä kelmeemmäksi; joka tällä hetkellä olisi tainnut nähdä hänen sydämensä syvyyteen, olisi tosin havainnut pimeän, ei pienimmältäkään toivon säteeltä valaistun rotkon. Vaan Anna jatkoi huomaamatta Kustaan hämmästyä ja liikutuksia hänen sielussansa: "Semmoisina hetkinä on suloiesta olla yksinänsä ja hiljaisuudessa itkeä. Monta monista kertaa rukoilin minä sinun edestäsi Jumalaa ja hän kuuli rukoukseni; sillä enkelin ääni kuiskasi korvaani meidän kohta toisemme näkevämme. — Kustaa! sinä olet suutoin sanatoin; sinun on kukatiesi vilu; ehtoo on vilpeä ja sumu kylmä; me olemme istuneet liian kauan."

"Emme suinkaan ole istuneet liian kauaa," vastasi Kustaa. "Minun ei myöskään ole vilu; minä ainoastaan ajattelin tulevaista aikaa. Anna! sinä et tunne maailmaa tuhansine juonineen, ja onnellinen sinä, jos et tätä koskaan tulisi tuntemaan. Mielelläni tahtoisin salata, mitä minulla nyt on sinulle sanottavaa, vaan se on kerran kuitenkin tapahtuva, ja sentähden niin hyvin nyt kuin toiste! Minä tiedän

sinun minua niin sydämellisesti rakastavan kuin ikänänsä joku taitaa rakastaa, ja yhtä sydämellisesti rakastan minä sinua; sinun tähtesi jätin lukemisen ja päätin ruveta talonpojaksi. Tätä en suinkaan kadu; sillä ihminen taitaa olla hyödyllinen missä tilassa hyvänsä, kuin hän vaan tahtoo. Vaan minä en miettinyt niitä esteitä, jotka saattavat olla yhdistystämme vastaan. Minua aavistaa isäsi tahtovan naittaa sinua suureen tavaraan, mielestäsi huolimatta."

"Sinä erehdyt, Kustaa," sanoi Anna. "Isäni on kyllä kova ja järkähtämätöin; vaan niin julma hän ei saata olla. Hän sanoo aina onnellisuuttani tarkoittavansa, ja seisooan katkismuksessa elämän oikean arvon ja onnellisuuden ei olevan korkeudessa, rikkaudessa eli maallisissa tavaroissa. Kuinkasta hän sitten saattaisi minulta kieltää anomistani? Eihän meidän taivaallinen isämmeäkään lapsiltansa kiellä, mitä anovat, kuin he vaan ovat kuuliaisista ja vanhurskaita."

Näissä sanoissa löytyi niin paljon lapsellista luottamusta, ettei Kustaa sanonutkaan mitä juuri oli sanomaisillaan; sen siaan syleili hellästi tätä hoikkaa tyttöä ja suuteli hänen punaisia huuliansa. Samassa kohisi pieni tuulen puuska laksossa ja pudisti ruusu-pensasta, niin että ruusut vuodattivat kyyneliä, jotka pienien hopea-helmien näköisinä vierivät sametti-hienoon maahan.

"Nyt on jo puoli-yö", kuiskasi Kustaa, "meidän täytyy erota!
Mittumaari-aatto-ehtoon tapaamme toisemme jälleen; siksi hyvästi!"
"Hyvää yötä," vastasi Anna ja meni köykäisiin askelin kotio päin.

3.

Kotio tultuansa kiipesi Anna hiljaa rappuja myöden ylös pieneen, huonerakennuksen toisessa kerrassa olevaan kamariinsa. Oven suljettuansa avasi kohta järven puolehisen akkunan, vaan turhaan katsoi hän ulos; sumu ja pimeys oli asettunut näitten toistansa rakastavien välille. Sen vuoksi sulki akkunan, pani maata pehmeälle sialleen, vaan ensi kerran eläissänsä puuttui häneltä koko yönä uni. Ajatus, ettei isänsä mahtaisi suostua hänen yhdistykseensä niin sydämellisesti rakastetun Kustaansa kanssa, karkoitti unen silmistänsä. Sen päälle ei ollut koskaan ennen ajatellutkaan; ja koskapa seitsemäntoista vuotinen tyttö, jonka sydän on rakkauden säkeiltä tullut sytytettyksi, jonkun muun asian, kuin rakkauden ja ilon päälle ajattelee? Toivo rakentaa silloin linnoja, jotka raukeevat tyhjään; vasta jälkeinpäin näyttää koettelmus elämän vaiheista, kuinka monta suloista toivoa on turhaan rauennut. Nyt vasta rupesi arvelemaan miksi isänsä häntä oli kieltänyt Kustaata tervehtämästä. — Kukatiesi sen vuoksi, että rakastan häntä? Ei, se on mahdotointa! Kustaa on niin rehellinen ja hyvänluontoinen; ei kellään ihmisellä sovi häntä vastaan mitään olla, ja isäni on myös hyvänluontoinen; hän ei suinkaan tahdo minua pakottaa; semmoisen epäluulon on joku paha henki Kustaan sieluun istuttanut. Vaan ei! Kustaan sielu on puhdas, sinne ei pääse mikään paha henki. Ainoastaan hyvät henget pitävät siellä asuntoansa.

Tämmöisissä levottomissa ajatuksissa kului yö. Aamu lähenei, luonnon suuressa valtakunnassa heräsi kaikki eloon ja liikuntoon. Kädet, nämät metsän vartiat, kukkuivat puissa ja linnut visertivät suloisilla äänillään iloista aamu-virttänsä. Anna avasi taas akkunan. Lempeä länsi-tuuli kuiskasi aamu-tervehdyksensä hänen korvaansa ja saatti levottoman sydämensä jälleen tyyneksi. Aamu-rukouksensa luettua, jota ei koskaan unohtanut eli laimilyönyt, rupesi kastamaan kukkiensa, jotka savi-astioissa siellä täällä seisoivat huoneessa. Tämän kanssa askaroitessansa aukeni ovi, ja lautamies astui sisään. Tulonsa näin aikaisin oli sekä kummallista että odottamatointa, pelko ja vapistus syttyi niin kovasti Annan sydämessä, että oli melkein pyörtymäisillään. Vaan silmäys isänsä kasvoin vakuutti hänen tulevan aivan ystävällisessä asiassa.

"Ylähällä jo näin aikaisin," sanoi lautamies, "ja päälliseksi vielä täydessä työssä kukkiesi kanssa! Se on tarpeetointa vaivaa; sillä ulkona niityllä kasvaa tuhansittain kukkia pienimmättäkään hoinnotta. Vaan jos se huvittaa sinua, mahdat mielelläsi antaa heille kaiken tarpeellisen hoinnon; se näyttää sinun ainoastaan liikkeellä tahtovasi olla, ja ei taida häiritä muita askareitasi."

"Niistä tulee myös hyvä lemu huoneeseen," vastasi Anna. "Lääkäri sanoi viimein täällä ollessaan kukkien pitämisen huoneessa olevan aivan terveellistä. Jostakusta kirjasta olen myöskin lukenut muutamilla kukilla olevan hyödyllisen vaikutuksen."

"Lääkärien puheista ei tarvitse huoliasi," sanoi lautamies, "heillä on enimmittain vääräys. Sen saattaa nähdä usiammista heidän määräyksiensä jälkeen elävistä herrasväistä. Ei myöskään kaikellaisia joissakuissa kirjoissa löytyviä lorutuksia tarvitse uskoasi; niitä löytyy paljon, jotka kirjoittavat ainoastaan hupaa ajankulua laiskuudessa eläville ihmisille toimittaaksensa. Semmoiset kirjat ovat ainoastaan vahingollisia. Raamattu ja Virsi-kirja ovat ainoat talonpoikaisessa säädysssä tarpeelliset ja luettavat kirjat."

Mielellänsä olisi Anna tässä kohdassa isäänsä vastaan sanonut, vaan tietäin hänen pienimmästäkin vastustamisesta närkästyvän ei puhunut mitään. Lautamies lisäsi: "Nyt minulla on jotakin aivan toista sinulle sanottavaa. Olet nyt jo niin vanha että tarvitsee ajatellasi jotakin muuta, ei vaan kukkiasi hointaa ja itseäsi huvitella; tähän saakka olen käytökselläsi ollut aivan tyytyväinen, ja toivon tästäkin lähin mieltäni noudattavasi. Niinkuin tiedät, on sinulla ollut monta kosioitsiaa, vaan osittain nuoruutesi tähden, osittain muista syistä olen viivytännyt naimistasi. Vaan nyt on aika sisällä; sen vuoksi toivoisin sinun tulevasi naiduksi Haaviston Jussin kanssa; hän on rikkain nuorukainen koko kihlakunnassamme, ja jos hänen hyljät, ei ketään semmoista enään koskaan tule tarjolle. Ajattele sen vuoksi asian päälle; minun lupaukseni on hän jo saanut, ja jos tahdot vanhempiasi totella, annat myöskin *sinä* hänelle lupauksesi!"

Anna vuorottain punehtui ja valjehtui; rintansa oli kokoon kypertymäisillään; moneen hetkeen ei saanut sanaakaan sanotuksi. Viimein vastasi hän: "hyvä isä, Jussin kanssa en tahdo tulla naiduksi. Sydämeni on toisen oma, ja minä olen vakuutettu teidän mielistyvänne valittuuni."

"Sinä et tahdo; sydämesi on toisen oma, ja et häpeä tätä isällesi vasta kasvoja sanoa. Vaan muista, että sydämesi ja kaikki omasi on minun... Kenenkä sitten olet sydämesi luvannut, ja miksi olet niin vakuutettu minun suostumuksestani? Ymmärtääkseni mahtanee olla jollekulle reippaalle herralle, joka on kaikellaisia hulluuksia korvaasi kuiskannut."

Nämät sanat saattoivat Annan vapisemaan; isänsä ei ollut koskaan ennen häntä näin nuhtelevalla äänellä puhutellut. Ehkä kovuus oli pää-omaisuus luonnossansa, oli hän kuitenkin aina lempeydellä kohdellut tytärtänsä, ja Annan ylistykseksi saatamme sanoa hänen aina, niinkuin tottelevaisen lapsen tulee tehdä, vanhempainsa tahdon jälkeen itsensä käyttäneen. Ei sen vuoksi arvellutkaan rehellisesti isällensä totuutta sanoa, ehkä äänensä vapisi vastatessaan:

"Herroista ei suinkaan kukaan ole korvaani mitään kuiskannut. Koiviston Kustaa on saanut sydämeni; häntä olen jo lapsuudestani rakastanut; häntä olen vannonut rakastaa ja hänelle uskollinen olla aina kuolemaani asti, ottain tähdet taivaalla, kukat maassa ja linnut ilmassa todistajiksi valastani. Leivonen kuuli valani, yleni taivaalle ja jutteli, mitä oli kuullut, Jumalalle. Hän kirjoitti joka sanan kaikkietäväisyyden kirjaansa, vaan ei hän vihastunut; miksipä te vihastutte? Kuulisitte kuinka hyvää Kustaa puhun kaikista ihmisistä, tietäisitte mikä hyvä enkeli asuu hänen sielussansa, niin tosin suostuisitte yhdistykseemme, ja iloisina ja onnellisina siunaisimme teitä niinkuin hyväntekiätämme."

"Suusi kiini lorunesi!" ärjäsi lautamies ukkosen äänellä. "Sinä Kustaan kanssa naimiseen! Siitä ei tule mitään! Onko sinulla täysi järkesi jällellä, vai piruko sinua riivaa. Hm, hm, niinmuodoin Kustaa, joka takaperäisiä ajatuksiaan aivoihisi on istuttanut. Kyllä sitä ajattelin jotakin semmoista hänellä olevan mielessään, kaksi vuotta takaperin täällä tavan takaa juostessaan; vaan jos Jumala minulle suo elon päiviä, saatan hankkeensa turhaksi, se on nyt totinen tosi; älä minulle tästä lähin hänestä enään sanaakaan virkkaa! Minä olen päättänyt sinun Jussin kanssa tulevasi naiduksi, ja minun tahtoni on sinun lakisi. Älä luule minun tätä, tulevaista aikaa ajattelematta, päättäneeni. Jumala tietää minun onnellisuuttasi tarkoittavan."

"Herra siunaa! mikä täällä nyt on?" huusi Kaisa, samassa sisään tullen. "Etkös näe, että Anna pyörtyy!" Anna kaatui takaperin vuoteelle, jäsentäkään järkähtämättä. Molemmat hämmästyivät, vaan äiti juoksi niin joutuisasti kuin suinkin mahdollista oli noutamaan kylmää vettä, jolla hautoi hänen ohauksiaan.

Heikko puna, jommainen se väliin nähdään taivaan reunalla, nousi vähitellen Annan poskille, ja hän rupesi tointumaan.

"Ei enään mitään vaaraa; Anna virkoo kyllä," sanoi lautamies ja meni tiehensä.

Anna nousi ylös, lankesi äitensä kaulaan ja rupesi katkerasti itkemään. "Tahdotko sinäkin minua pakottaa?" sanoi hän. "Ah, en ikänänsä!" huokasi äiti, lempeästi tytärtänsä syleillen. Anna jutteli nyt mitä hänen ja isänsä välillä oli tapahtunut, ja äiti jo aikaa tietäin hänen Kustaata rakastavan koitti lohduttaa häntä, vakuuttain Kustaan puolta pitävänsä. Tämä oli aikomuksensakin; sillä Kustaa oli siveällä ja vilppaalla käytöksellään niin ämmän suosion voittanut, että oli valmis häntä pilviin ylistämään, eikä enempää kuin Annakaan saattanut ymmärtää, mitä lautamiehellä mahtoi olla häntä vastaan, koska muutoin kaikilta, jotka hänen tunsivat, oli rakastettu ja arvossa pidetty.

Jo pienenä poikana oli Kustaa päättänyt lukea papiksi, ja sen vuoksi tullutkin jo viidentoista vuoden vanhana, näytettyään itsellensä siihen tarpeelliset taidot olevan yli-opistoon kirjoitetuksi; vaan nyt kuoli isänsä, ja poika näki rahan puutteesta mahdolltomaksi oloansa yli-opistossa, taitoansa kartuttaakseen, pidentää. Tästä syystä kääntyi jälleen talonpoikaiseen säätyyn, ja oli nyt kertomuksemme aikaan ainoastaan kahdenkolmatta vuoden vanha. Taitonsa ja järkinäinen käytöksensä oli saattanut hänen seurakunnan miehiltä arvossa pidetyksi ja päälleluotettavaksi; ainoastaan muutamat ei tätä tehneet.

Aikomuksensa oli suurempaa valistusta yhteisessä kansassa levittää. Tätä saattaakseen toimeen esitteli pitäjän kokouksessa lainakirjaston asettamisesta ja järjestyttämisestä seurakuntaan. Sivistyneemmät talonpojat sydämestänsä tähän mielistyivät, vaan lautamies ja hänen kaltaisensa katsoivat tämän aivan tarpeettomaksi, jonka vuoksi olivatkin kovin tätä vastaan. Aikomuksensa tukahutettiin näin jo kapalossansa, ja siitä hetkestä oli Kustaa silmän tikkuna lautamiehelle. Ennen hän oli melkein joka sunnuntaina Ruusulaksossa, jolloin rakkain ja hupaisin ajankulunsa oli Annaa lukemaan ja kirjoittamaan opettaa. Aikaisin ahkeroin hän hänen sielunsa omaisuuksia viljellä ja ahkeroitsemisensa onnistui, sillä Anna oli luonnolta varustettu onnellisella käsityksellä ja selvällä ymmärryksellä. Joka kerta pois menessään hän jätti hänelle jonkun tarpeellisen kirjan väli-hetkillänsä luettavaksi. Näin onnistui Kustalle saattaa Annalle talonpoikaisessa säädyssä harvoin tavattavan sivistyksen, joka tekikin hänen niin suloiseksi ja rakastettavaksi kansa-käymisessään. Alussa hän rakasti Kustaata kaikella lapsellisella ystävyydellä, vaan vähitellen muuttui ystävyys molemmin puolin rakkaudeksi, ja he vanhoivat toistansa ikuisesti rakastaa ja toisellensa uskolliset olla. Ei sen vuoksi ollutkaan ihmeellistä että hän pyörtyi, kuultuansa isänsä kovat sanat. Vaan äitensä hellä syyleilyminen saattoi hänen kohta levolliseksi, ja murheettomana meni hän tavallisille askareilleen, siinä iloisessa toivossa, että ensi keskiviikkona oli mittumaari-aatto.

4.

Aurinko on laskemaisillaan; viimeiset säteensä kirmaavat vielä värisevillä lehduilla; vähitellen käärii hän ympärillensä ruusu-vaippansa ja menee lepäämään länsi-meren purppura-karvaisiin aaltoihin. Ehtootuuli suhisee viheriäisissä puissa, lehdet huiskuvat, kyhkyinen kuhertaa hellää rakkauttansa puolisolleen, myöskin yksi ja toinen muista linnuista visertää iloisena suloista virttänsä, kukat sulkevat silmänsä, lilja, puettu kiiltävillä kasi-helmillä, nojautuu maahan, perhoset ottavat yösiansa hyvältä lemuaviin ruusuihin, ehtookello soi laksossa, työmies nostaa lakkiansa, pyhkää hien otsastansa ja jättää, väsyneenä päivän kuumuudesta ja raskaasta työstä, lapionsa ja sahransa. Paimenet tulevat kotio, koristettuina kukilla, laulain yksi-äänisiä veisujaan. Kaikki luonnon valtakunnassa menee levolle; ainoastaan yö-rastas ja koski valvovat ja laulavat kylän nuorison kanssa: Nyt on mittumaari-aatto-ehtoo.

Viheriäisellä tasaisella paikalla, lurisevan lähteen vieressä, ei kaukana H—n kartanosta on salko, koristettu maasta latvassa heiluvaan sini-keltaiseen liinaan saakka kukilla, nostettu pystyyn. Tänne on kylän nuoriso kokoontunut. Katso, mimmoinen kirjava joukko! Pojat sinisissä sarka-takissa ja valkoisissa liinahousuissa, lakit ja napinlävet kaikellaisilla kukilla kaunistetut, heittelevät härkä-pyllyä ruohostossa, katseliain käsiänsä mielisuosiosta yhteen lyödessä. Katso, tuossa on valkoisen-verevä tyttö, joka kellokukilla on koettanut kaunistaa vaaleita hivuksiänsä! Tuossa taas mustan-pintainen, joka paremmalla maulla on istuttanut muutamia vuohensilmiiä mustan-ruskeaan, kiharaan tukkaansa; kimppu sinisirkkusia on hänen kädessään. Suu simalla sanoo hän itseksensä: Nyt on mittumaari-aatto-ehtoo.

Kuule, nyt alkaa soitto! Ujoilematta ottaa kukin tyttänsä! Hyppy käy helposti; pojat pyörivät tyttöineen kuin tuulispäät; hiki-pisarot kieriävät pitkin poskia; nenäliinat heiluvat tuulessa. Vaaleinkin tyttö tulee ruusunpunaiseksi; rinta aaltoilee, sydän lyö epätasaisesti ja suu punottaa kuin kypsä mansikka. Poika muiskaa kesku hypyissä suuta, vilkaisee sivulleen ja sanoo: "Sahaa päälle soittaja; hei hauskaa pojat! Nyt on mittumaari-aatto-ehtoo. Hypätkäämme ja laulakaamme."

Sinä näet heidän mehuavan ilonsa! Jokaisen kasvot loistavat riemusta. Laulu ja hyppy vaihtelevat keskenänsä. Sinä kadehdit heidän onneansa eli naurat sille, vaan sinä teet väärin; sillä jos katselisit heitä päivän läpitse heidän raskaissa töissään auringon kuumuudessa, ja tietäisit kuinka väsyneinä he ehtoolla panevat maata kovalle olki- ja pahna-sialleen, niin et suinkaan ylpeästi naurahtelisi heidän kehnoille huvituksilleen, et suinkaan saattaisi heidän jo kyllä katkeria päiviänsä vielä katkerammiksi. Tosin huutaisit ilolla: Hypätkääte ja riemutkaatte! Nyt on mittumaari-aatto-ehtoo!

Vaan nyt ei ole enään ehtoo! Aurinko nostaa jo säkenöitsevää syrjänsä vuoren ylitse, linnut täyttävät ilman suloisilla viserryksillään, niinipuu varistaa hopea-sadettansa ruusuin ylitse. Mettiäiset ja perhoset lentävät kukalta kukalle, joki juoksee riemuitten pitkin vuorta alas. O, tämä on intoista katsella! Luonnon joka jäsenessä on eloa ja liikuntaa! Nosta silmäsi taivaalle ja veisaa ilo- ja riemu-virsi, katsellessasi luonnon suurta hääjuhlaa! Nyt on mittumaari-aamu.

Salko ei ole enään piiritetty iloisilta tytöiltä ja nuorukaisilta. Siellä täällä näet heidän, hajonneina pieniin joukkoihin, käsi kädessä kuljeskelevan kotionsa. Vaan ketkä ovat nämät kaksi, jotka istuvat tuolla tuon sammaltuneen koivun juurella, ystävällisesti puhuin keskenänsä? Me olemme nähneet heidän ennen; toinen heistä on tyttö, joka vuohen-silmillä on kiharan tukkaansa kaunistanut. Lähestykäämme hiljaa, varpaillamme puitten välissä puikkien, kuudellaksemme. Hiljaa, hiljaa,

kuudelkaamme!

"Niinmuodoin on isäsi päättänyt kihlajaisesi ensi lauantaina pidettäväksi?"

"Niin hän on määrännyt."

"Ja hän tahtoo pakottaa sinua?"

"Niin kumminkin sattuiivat sanansa."

"Voi kovia sanoja! voi hirvittävää aikomusta! Isä tahtoo uhrata lapsensa onnen tavarain edestä, jotka ruoste ja koi syövät. Hän on yhtä kova ja tunnotoin kuin kallio; tottumus ja luonto ovat terästäneet hänen rintansa ja jäätäneet hänen sydämensä. Sivistys ei ole saanut ainoallakaan säteellä hänen sieluansa valaista. Hän ei tunne rakkautta."

"Sinulla on oikeus, Kustaa! Hän ei tunne rakkautta. Jokainen sanansa kuului korviini hirvittävältä kuin tarhapöllön ja huhkaan poru pimeänä syksy-yönä. O, minä olen onnetoin, kovin onnetoin!"

"Älä itke, rakastettu Anna! Jokainen kyneleesi on siksi sydämeni juurta kalvava mato, kuin ruusut surkastuvat ja kauniit lehdet kuivaneina varisevat. Anna minun suudellani kyneleet poskiltasi; sinä et ole onnetoin. Älä myönny lauantaina naimiseen Jussin kanssa! Sunnuntaina tulen minä isältäsi anomaan kättäsi, ja hän ei suinkaan, vaikka olisi kuinka kova, taida vastaan seisoa rukoustani. Etkä ole sentähden raskasmielinen; alamaisuudella taidat tässä voiton pitää. Myrsky kaataa suuren ja väkevän tammen, vaan voi ainoastaan taivuttaa hoikan liljan."

"Eiköstä minun pidä vanhempiani totteleman?"

"Pitää, jollei heidän tahtonsa ole Jumalan käskyjä ja vaatimuksia vastaan. Vaan Jumala ei suinkaan vaadi ketään sydäntänsä kiinnittämään siihen, jota ei rakasta. Se on aivan vastoin hänen tahtoansa. Hän tarkoittaa ainoastaan onnellisuuttasi, ja hänen päällensä luottain taidat urhollisesti sotia maailman mustia hankkeita vastaan."

"Se on tosi, Jumala tarkoittaa ainoastaan onnellisuuttani ja hänen avullansa pidän voiton ensi lauantaina; mutta tule sinä vaan kaikella muotoa sunnuntaina!"

"Minä tulen sunnuntaina ja silloin... Hyvästi, elä onnellisena ja päätöksessäsi pysyväisenä!"

Oliko hän uskollinen eli ei? kysyt sinä. Malta, malta ystäväni! Aika asian selittää, sanoo vanha sananlasku. Vaan jollet, niin pane pois tämä pieni kertomukseni ja huokaa vähän aikaa iloisen yön perästä. Tapaukset, joita nyt menen kertomaan, eivät suinkaan ole iloisia; vaan rakastain totuutta, en salaa mitään. Minun ei ole vikani, jos kuvaus on pimeä.

5.

Viimein oli lauantai sisällä. Ruusulaksossa oli kaikki valmistettuna kihlajaisiin. Lautamies käveli edes-takaisin laattialla, harmissansa ja kärsimättömyydessänsä tavan takaa kynsäisten korvansa takustaa. "Tässä ei auta kyneleet eikä rukoukset," sanoi hän. "Mitä kerran on sanottu, on myös tapahtuva. Siitä tulisi kauniita juttuja kulkuun pitäjälle, jos naittaisni tyttäreni kahdeksannen osan manttaalin talonpojan kanssa, joka ainoastaan istuu nenä kirjassa, ja hyljäisin sen, jolla on melkein koko manttaalin talo, jota komeampaa rakennuksestaan tuskin taitaa toivoa. Olkoon kohta äiti tyttäreneen tyhmä, niin tahdon minä näyttää itselläni kuitenkin olevan täyden järjen jälellä."

Lautamiehen tätä lorua itseksensä laskeissa istui Kaisa lohduttamassa Annaa, joka vuodatti katkeria kyneleitä. Molemmat päättivät seisoa lautamiehen toivomuksia vastaan, maksoi mitä maksoi. Tällä kannalla olivat asiat Haaviston Jussin kumppanineen sisään tullessa. Lautamies avasi nyt samoin, kuin viimeisellä kerrallakin oven vieras-tupaan, ja käski vieraitansa astumaan sisään. Syötyänsä hyvän suuruksen, jossa ei suinkaan unohtaneet ottaa ruoka-ryppyä, kala-ryppyä ja joitakuuta pieniä väli-ryppyjä, ajatuksiansa selvittääkseen, rupesivat juttelemaan kohta asiasta.

"No, hyvä Jussini!" sanoi lautamies, "me emme ole vielä keskustelleet, mitä sinä tulet saamaan tyttäreni kanssa. Kukatiesi luulet nyt oitis saavasi kaikki, mitä minulla on; vaan siinä petät itsesi. Minä en ole vielä vanhempi, kuin että hyvin taidan itse asiani toimittaa ja toisten seassa maailmassa pyöriä, jonka tähden en haluakaan vielä muonalle ruveta. Se aika on kyllä tuleva silloin, kuin voimat vähenevät ja jäsenet kaukenevat. Aikomukseni on sen tähden häitten pidettyä antaa sinulle velkasi suorittamiseen tarpeellisen rahan, paitsi mitä on menevä kunnollisen pesän järjestämiseen; ja jos ilmiantosi on tosi, olisi noin seitsemän eli kahdeksan tuhatta riksiä siihen tarpeeksi."

"Siinä sitä on aivan kylliksi. Vaan saanhan vähän irtainta omaisuutta; minä naitin hiljan pois sisareni, ja se sai kolmannen osan kaikesta, mitä oli."

"Se on ymmärrettävä, että sinä osan irtaimesta omaisuudesta tulet saamaan", vastasi lautamies vähän närkästyneenä. "Älä luule minun tytärtäni aivan paljaaksi jättävän, niinkuin kirkkokiirtä. Minulla on, Jumalan kiitos, vähän yhtä ja toista; vaan en sitä oitis niin näin jätä. Mutta jos tästäkin lähin itsesi miehenä pidät ja asioissasi ja töissäsi olet ahkera ja toimielias, niin ole vakuutettu minun parastani hyödyksesi tekevänä. Eihän minulla ole muuta kuin yksi lapsi, ja kaikki, mitä minulla on, tulee hän kerran perimään; en minä sitä myötäni hautaan ota."

Vähän häpeillensä vastasi Jussi: "Minä olen tyytyväinen sillä, minkä lautamies paraaksi katsoo."

"No sitten ymmärrämme toisemme, eikä minulla ole mitään muuta sanottavaa, vaan mene nyt juttelemaan Annan kanssa, minun Mikon kanssa avioliitto-välikirjaanne tehdessäni. Sen valmiiksi tultua, lähetän sanan teille."

Tätä ei tarvinnut Haavisten Jussille kahdesti sanoa. Ilo-mielin hän konki rappuja ylös Annan kamariin. Ovi oli raollansa. Jussi astui sisään, vaan seisahti oven suuhun, nähdessänsä Annan vuodattavan kyyneliä. Muutaman hetken siinä seisottuansa sanoi hän "hyvää huomenta!" Anna säikähti kuullessansa hänen karheen äänensä, väliäkuin hän olisi herännyt jostakin hirveästä unesta. Hän toipui kuitenkin pian hämmästyksestensä ja käski häntä istumaan; Jussi täytti oitis hänen vaatimuksensa, istui alas, otti nuuska-rasian taskustansa ja pani muutaman hyvän kuormallisen tästä nenäänsä; hän tarjosi Annallekin, joka ei tainnut olla suutansa nauruun vetämättä. Vaan ehkä kohta Jussi nuuskasi, ei hän kuitenkaan tahtonut saada mielehistänsä puheen alkua, ja tosin se ei ole niin helppoa alkaa puhelemista kauniin tytön kanssa. Ensimmäiset sanat ovat usein työläimmät; monta monista rakastunutta nuorukaista on tälle salakarille venheensä pirstaksi laskenut; sillä yhtä mahdotointa kuin on huonetta rakentaa perustusta panematta, yhtä mahdotointa on myöskin puhetta alkaa mitään sanomatta. Viimein löysi Jussi aineen alkuun päästäksensä; jos se oli sopiva eli ei, päättäköön lukiamme; vaan ei hän sitä itse niin huonosti valituksi katsonut.

"Tänään tulee varmaan enempi vieraita, koska harakat nauravat niin herttaasti puutarhassa."

"Ei minun tiedostani."

"Se on aivan vaka merkki. Tuonan nauroivat kotonani samoin, ja ennenkuin tiesimme mitään, tuli pappiskunta."

"Sinä luulet niinmuodoin harakoilla olevan ennustus-hengen."

"En juuri sitäkään. Vaan tosin kyllä löytyy eläviä, jotka omat yhtä ymmärtäväisiä kuin ihmisetkin."

"Kumminkin kuin muutamat."

"Niin, tosin löytyy ihmisiäkin, jotka ovat joksensakin tyhmiä. Minulla esimerkiksi on yksi niin tölppömäinen palvelia, että tuskin luulen toista löytyvän. Uskotkosta, että hän tänään itseäni tänne valmistaisa asetti hevoset vanhain vaunuin eteen, ehkä minulla on koko viikko ollut satulamaakari ja maalari saadakseni uudet täksi päiväksi valmiiksi. Nämät ovatkin niin uljaat ja muhkeat, ettei toisia löydy koko seurakunnassa. Tosin ne ovat jotensakin kalliit, vaan minun mielestäni ei pidä jotakin uutta itsellensä laittaissa niin kopeekan päälle katsoman, semmenkin kuin on varoja siihen; eiköstä niin, vaan kuinkas luulet?"

"Sitä asiaa minä en ymmärrä. Isäni ei kysy koskaan semmoisissa neuvoja vaimoväeltä."

Moni olisi tosin tästä Annan pistävästä ja pilkkaavasta vastauksesta närkästynyt ja katsonut paraaksi olla vaiti; vaan Haaviston Jussi ei ollut niitä miehiä, jotka niin pian antavat itsensä pelottaa. Uudestaan nuuskaa nenäänsä pistettyä jatkoikin sen vuoksi:

"Hm, älä luule minua sentään niin tyhmäksi! Minä tiedän hyvin sinun sekä yhtä että toista ymmärtäväsi; juuri sen vuoksi olenkin sinua kosiainnut, ja isäsi on jo myöntynyt siihen; minä toivon sinunkin olevasi samasta ajatuksesta."

Tämä kysymys ei ollut Annalle odottamaton; hän vastasi sen vuoksi: "Tässä kohdassa olen toisesta tuumasta. Minä en tahdo niin pian mennä naimisiin. Usein tarvitaan monta vuotta itseänsä näin tärkeässä asiassa päättää ja semmenkin pidempi tuttavuus, jos saatetaan jotakin onnea tulevaisissa ajoissa toivoa."

"Se on niin hyvä ensin kuin viimeinkin päätettynä", vastasi Jussi. "Sinä saatat olla vakuutettu naimistasi minun kanssani et koskaan katuvasi. Minulla on talo, joka kyllä taitaa emännän ruokkia, niin ettei köyhyyttä tarvitse pelätäsi; ja isäsi on luvannut minulle kahdeksan tuhatta riksiä koreuksia

ostaakseni. Me tulemme elämään niinkuin paratiisissä. Saatatkos vielä parempaa toivoa?"

"Minä en rakasta köyhyyttä, vaan en myöskään pidä rikkautta epä-jumalanani; minä en halua mitään korkeemmin, kuin että, näitä molempia kohtia katsomatta, kiinnittää sydämeni siihen, jota rakastan", sanoi Anna ja nousi ylös mennöksensä huoneesta.

"Odota vähän, odota!" huusi Jussi, "ei nyt niin h——n kiiru kumminkaan mahtane olla. Minulla on vielä enemmän sanottavaa. Kukatiesi rakastat jotakuta toista, etkä minua? Siinä tapauksessa olisi hauska saada tietää ketä. Huuto sanoo sinun Koiviston Kustaata rakastavasi, vaan ethän niin lapsellinen lienekkään?"

"Miksi se niin lapsellista olisi?" kysyi Anna.

"Kyllähän se lapsellista olisi, jos sinä, joka olet niin rikas, tulisit Kustaan vaimoksi, jolla on kyllä katsomista kuinka talostansa leivälle tulee. Yhtäläiset sopivat aina paraiten yhteen; sen vuoksi olemme me mielestäni väliäkuin toistamme vasten luodut, ja minä toistan vielä, mitä jo äsken sanoin, ettei suinkaan koskaan tule tätä naimistasi katumaan; sillä sinä saat tehdä ja hummastaa talossani, kuinka ikänäsi itse tahdot. Jos sinua haluttaa juoda kahveata kerran eli kaksi päiväänsä, on se vapaassa tahdossasi tehdä mielesi jälkeen siihen lupaa kysymättä. Vieläkös parempaa saatat toivoa? No, älä nyt enään niin nuhaiselta näytä, kaunis kultaseni! Tule ja anna minulle suuta avio-liittomme vahvistukseksi!" Jussi nousi seisolleen ja likeni Annaa, halataksensa häntä, vaan tapaturma teki että kompastui laattialla olevaan palliin ja kaatui suullensa pöydän ylitse, joka tästä sai semmoisen täräyksen että kaksi sillä olevaa kaunista vesipulloa ja yksi kukka-astia meni rikki. Anna ei tainnut olla sydämellisesti nauramatta ja vielä suuremmaksi harmiksi Jussille kysyi hän: "Miltä suuteleminen maistui?" Samassa avasi oven ja meni tiehensä.

Jussi nousi ylös, niin pian kuin mahdollista oli, läpimärkänä kuin kajakka. "Kirottu palli", sanoi hän itseksensä, "ja nuot vesipullotkin, joittenka piti menemän rikki. Minä luulen että uudet verka-vaatteeni tulivat vallan pilatuksi. Kaikki olisi sentään käynyt hyvin, jollei vaan morsiameni olisi katsellut kometiaa. Ehkä luulee minun niin honteloksi, etten koskaan taida seisoa jaloillani, koska nauroi niin herttaasti. Vaan, hiisi ollen, minä tahdon näyttää toista! Kyllä sitä ajattelin, että tänään jotakin mielikarvautta piti saamani, koska menneenä yönä unissani sain niin kovin paljon hopea-rahaa, ja pentele vieköön, eikö tänä aamuna kotoa lähteissäni kaikkein ensiksi tullut vanha ämmä vastaan! Ahaa, siinäpä se oli! Se velho on noitunut; vaan se on pian autettu. Jos kerta vaan luen isä-meidän takaperin, niin ei ole noitumisestaan mitään."

Jussi rupesi nyt lukemaan, vaan samassa tuli sana lautamieheltä, että kaikki oli valmista. Jussi luki kuitenkin rukouksensa loppuun, Vakuutettu nyt olevansa vapaa sekä pirusta että kaikesta hänen seurastansa. Vaan seuratkaamme häntä alas tupaan, nähdäksemme mimmoisen päätöksen asia siellä saa.

6.

Lautamies ja Mikko Matinpoika istuvat, molemmat totisina, vastatusten pöydän ääressä. Jussi seisoi vähän ulompana; myöskin hän näytti olevan ajatuksissa, ja vielä etäämmällä seisovat Kaisa ja Anna, viimeinen vaaleana ja vapisevana, niinkuin ulpukka tyynen järven pinnalla. Hänen suunsa ei ollut naurussa, hänen silmissänsä ei ollut kyyneltä; hänen sydämensä vetäytyi kokoon. Hän oli muodoltansa enemmän kuolleen kuin elävän näköinen, ja tosin hän olisi tällä hetkellä katsonut kuoleman enkelin terve-tulleeksi vieraaksi.

Hirvittävää ja kauheaa on se, että yhdistää itsensä toiseen, jota ei taida rakastaa ja jonka pelkkä lässä-olokin jo saattaa nurjamieliseksi. Ainoastaan ajatuskin siitä on jo esi-maku iänkaikkisesta kadotuksesta. Ja kuinka monta eikö sentään, semmenkin yhteisessä kansassa, ole tullut tähän pakotetuksi! Hirvittävää on myöskin olla paikalla siinä tilassa, kuin isä ei mistään muusta syystä, kuin ainoastaan noudattaakseen omaa turha-mielisyyttänsä, menee uhraamaan lapsensa ajallisen onnen ja ilon. Sillä en suinkaan tahdo sanoa lautamiehen aikoneen niin tehdä, sillä hän luuli juuri tällä naimisella, jos se muutoin kävisi mielensä jälkeen, vahvistavansa tyttärensä onnen.

Lautamies otti avio-liitto-kirjan käteensä ja luki sen vakavalla äänellä. Sen tehtyä sanoi hän: "Minä toivon teidän molempain panevan nimenne tähän, ja Jumalan runsaalla mitalla siunaavan teidän liittonne. Tätä tärkeämpää paperia ette luullakseni koko elinaikananne vielä ole nimellänne vahvistaneet. En sen vuoksi ihmehteleggään sinun, Anna, olevasi vähän tyhmistyksissä! Niin ovat tavallisesti aina naiset painavain asiain päätös-hetkillä; vaan ole hyvässä turvassa, sillä sinä saatat olla vakuutettu minun ei, tarkoin asiaa miettimättäni, naimistasi Jussin kanssa päättäneeni, ja ehket nyt

ymmärtäne kuinka hyvin tarkoitan, tulet sen kuitenkin tulevina aikoina havaitsemaan, jolloin sitä enemmän kiität minua. Ota sen vuoksi kynä käteesi ja kirjoita nimesi!"

Kaisa tarttui lautamiestä käteen ja sanoi: "Minä olen turhaan koettanut saada Annaa tähän mieltymään; hän ei tahdo niin pian mennä naimisiin, ja kyllähän sen asian kanssa aikaa vielä onkin. Emmekö sen vuoksi saattaisi jättää tätä joksikuksi ajaksi sillensä? Ehkähän sitten paremmin suostuu siihen..."

"Sinä tahdot pitkittää asiaa?" sanoi lautamies vihoissansa. "Miksikä, sen aivan hyvin tiedän; te vedätte molemmat yhtä köyttä; vaan älkäätte luulko minua niin pettevänä, sillä minä olen teidän juonenne havainnut. Tässä ei auta turhat puheet, tule nyt oitis ja kirjoita!"

Niinkuin pahantekijä, joka horjuvin askelin menee mestattaa, lähestyi Anna pöytää; mutta hän ei ottanut kynää, vaan lankesi sen siaan polvillensa isänsä eteen, joka istui totisena ja synkeä-mielisenä. Se oli sydäntä liikuttavaa nähdä tämän kauniin tytön polvillansa rukoilevan isältänsä armahtamista. Maalari, joka olisi tahtonut kuvata rukoilevan enkelin, olisi tästä saanut kauniin ja sopivan mallin. Lukiamme luullee kukatiesi lautamiehen tulleen tästä liikutetuksi ja hellästi sulkeneen tytön syliinsä. Ei, hän tuuppasi hänen pois tyköänsä, kirous huulillansa.

"Tämä menee liian pitkälle," sanoi Pietari Mikonpoika, joka tähän asti oli istunut sanaakaan lausumatta. "Tämä menee liian pitkälle. Isä kiroo lapsensa, ja millä oikeudella hän sen tekee? Sen vuoksi, ettei tämä tahdo uhrata onneansa hänen ainoastaan omaa hyötyänsä tarkoittavain tuumien edestä. Hyvä Matti Antinpoika! Tahdothan sinä ihmisiltä pidettää ymmärtäväisenä miehenä; vaan nyt näytät merkkiä suuresta hulluudesta; sillä onkosta se viisaan työtä tahtoa pakottaa tytärtänsä naimiseen? Muista, että avio-liitto on pyhä, johonka kunkin pitää itsensä antaman vapaasta tahdosta, rakkauden lämpimällä tunnolla, vähintäkään tavaran suuruutta eli pienyyttä katsomatta. Ainoastaan silloin me täytämme Luojan korkeat tarkoitukset aviosäädyllä, ainoastaan silloin taidamme toivoa onnellisesti elävämme toisemme kanssa. Maailmassa löytyy kyllä surua ja murheita, niinkuin myöskin niitä ihmisiä, jotka koettavat saattaa elämämme päiviä katkeroiksi, ettei meidän tarvitse pitää rauhan rikkojaa omassa huoneessamme."

"Sinä oikein saarnaat," sanoi lautamies. "Luuletkosta sitten, että Anna tulisi Jussin kanssa onnettomaksi?"

"Kutsu sitä saarnaamiseksi eli miksis tahdot," vastasi Pietari Mikonpoika; "minä en kuitenkaan sano mitään muuta, kuin mikä on totta ja minkä olen nähnyt pakotetuista naimisista seuraavan. Sen katson myös velvollisuudekseni, koska tapaus ja asia niin vaativat; sillä minä en saattaisi koskaan rauhallisella omalla-tunnolla olla todistajana siihen avio-liittoon, johonka ei molemmat antaa omasta vapaasta tahdosta, vaan johonka jompikumpi pakotetaan. Mitä Annan onnellisuuteen tulee, en vähintäkään epäile sanoa suutani puhtaaksi. Ei suinkaan hän minun luullakseni Jussin kanssa monta iloista päivää tulisi elämään, koska ei hän häntä rakasta, ja Jussin puolesta olisi tapaus sama."

"Jollei hän nyt oitis ensi silmän räpäyksessä rakasta Jussia", vastasi lautamies, "niin saattaa hänen mieltänsä ajalle muuttua ja rakkaus hänenkin sydämässään syttyä, kuin he tulevat toinen toisensa likemmin tuntemaan. Yksi ensin, toinen sitten; eihän kaikki yhtä aikaa taida tapahtua. Minä tunnen monta, jotka ei alussa ensinkään ole toistansa rakastaneet, vaan jonkun ajan kuluttua toiseensa hyvin tytyneet; minä olen myöskin nähnyt niitä, jotka rakkauden suloisimmissa toivoissa ovat antauneet naimiseen, vaan jälkeenpäin eläneet niinkuin kissa ja koira."

"Tosin löytyy esimerkkiä molemmista", vastasi Pietari Mikonpoika; "vaan harvoin tavataan kuitenkin onnellista, jollekulle toiselle kannalle rakettua avio-iittoa, kuin keskinäisen ja palavan rakkauden. Ulkonäkö peittää usein, niinkuin nähdään sanan laskustakin: Kaunis kakku päältä nähden, akanainen alta puolen. Kukatiesi ne, jotka sinun mielestäsi elävät paraassa sovussa ja rakkaudessa, ovatkin peräti onnettomat, koska koettavat peittää suruansa ja murhettansa teetellyllä ilolla. Niitä löytyy myös, jotka luulevat itsensä rakastuneeksi, tynemmin ajattelematta, missä totinen rakkaus itsensä osottaa; jotka ainoastaan hetken mieltymisestä johonkuhun eli vieteltynä sydämensä ensi liikutuksesta jonkun kauniista muodosta antavat itsensä yhteyteen, jota sitten kaiken elin-aikansa katuva. Minun mielestäni pitää sen vuoksi ensiksi tyyni tunteman sen, johonka aikoo kiinnittää elämänsä vaiheet, eikä tavallisuuden jälkeen jättämän kaikkea sattumukselle. Kuin nyt sillä tavalla paraasta järjestään ja koettelemuksesta oman mieltänsä mukaan on valinnut jonkun, jota taitaa rakastaa, saattaa myös turvallisesti luottaa Jumalan kaikkea paraasen ohjaavaan huolenpitoon."

"Ennenkuins pidemmältä puhut," sanoi lautamies, "tahdon asettaa yhden kysymyksen vastataksesi: jos sinulla olisi naitava tytär ja hänen naimisiin aikoissaan pälkähtäisi päähänsä yhdistää itsensä semmoiseen, joka nähtävästi pikemmin eli myöhemmin saattaisi sekä hänen että sinun kerjäläiseksi, antaisitko hänelle vallan tehdä mieltänsä jälkeen eli koettaisitkos valaista häntä sokeudessaan?"

"Tosin minä hänelle näyttäisin vaaran päätöksestään, ja jos hän olisi ymmärtäväinen lapsi, tytyisi hän neuvoihini ja varoituksihini. Vaan sen vuoksi en suinkaan tahtoisi häntä pakottaa toista ottamaan. Taidanhan minä kukatiesi erehtyä yhtä hyvin kuin hänkin, ja kuinka surullista ja sydäntä painavaa eikö se olisi, jos sydäntäni vanhoilla päivilläni kalvaisi soimaus, että olen vikapää lapseni onnettomuuteen; kirouksen koko paino tapaisi minua itseäni. Vaan jos tyttö sen siaan saa tehdä oman päänsä jälkeen, ei hänellä ole ketään muuta syytettävänä onnettomuuteensa, ja varmaan hän sen vuoksi levollisemmasti kantaa kärsimyksensä. Tosin se olisi ikävää nähdä lapseni onnettomana, vaan suuri lohdutus murheessa olisi kuitenkin hyvä oma-tuntoni, etten itse pienintäkään ole tähän syyppää. Vaan eihän meidän, hyvä lautamies, niin pitkiä puheita tästä tarvitse pitää! Mitään semmoista ei saata tulla kysymykseenkään. Anna on ymmärtäväinen tyttö, hän ei koskaan taida valita niin kelvotointa, kuin sinä luulet."

"Semmoisesta tässä juuri onkin kysymys. Anna on sanonut minulle vasta silmiäni tahtovansa mennä naimiseen Koiviston Kustaan kanssa, ja sehän silmi-nähtävästi olisi suurin kaikista hulluuksista."

"Miksi niin? Minä en siinä saata nähdä mitään hulluutta", vastasi Pietari Mikonpoika. "Kustaa on vilpas ja toimielias nuorukainen ja hänestä tulee ajalle kelpo talonmies."

Näillä sanoilla oli sama vaikutus kuin jos salama olisi tavannut jokaista heistä. Lautamiehen kiukku nousi korkeimmalleen; hän väanteli suutansa, puri hampaitansa ja katseli viha-silmin ympäristönsä. Jussi seisoj kuin palavilla hiilillä. Paljaasta hämmästyksestä hän unohti kokonaan nuuska-rasiansa, jolla tavallisesti aina muutoin neuvottomilla hetkillä tapasi lohduttaa itseänsä. Vaan toisin oli tapaus Annan kanssa; hänelle olivat Pietari Mikonpojan sanat parantava voide, joka samalla hetkellä tunki läpitse jokaisen jäsenen koko hänen olennessansa; hän ei enään seisonut surullisena ja kärsivän näköisenä, vaan pikemmin iloisena ja väliäkuin voitolla. Mutta hänen ilonsa oli lyhy, sillä lautamies lausui vihoissapäin:

"Tosin Kustaa on vilpas nuorukainen, vaan myöskin ylpeä konna, ja ylpeys käy lankeemuksen edellä. Ei hänestä koskaan oikein kelvollista miestä tule. Se olisi saattanut tapahtua, jollei hän olisi lukenut. Vaan nyt hän ainoastan tahtoo istua lukemassa; hän ostaa kirjoja ja pitää sanomalehtiä. Mitä p—tä talonpoika semmoisilla tekee. Muistatkosta hänen esittelemistänsä kerran pitäjän kokouksessa laina-kirjaston asettamisesta seurakuntaan, joka olisi tullut maksamaan pitäjän miehille sata riksiä, väliäkuin ei meillä olisi muuhun rahaamme pantavaa. Minä annoinkin hänelle silloin kelpo muistopalan, jonka toivon sattuneen hyvään maahan. Jos hän vaan olisi saanut aikomuksensa matkaan saatetuksi, olisi siitä seurannut, että suuri osa pojistamme olisi ruvennut lukua harjoittamaan ja työt olisivat jääneet sillensä, joka sotii vallan Jumalan käskyjä ja vaatimuksia vastaan; sillä niissä seisoo: Otsasi hiessä pitää sinun syömän leipäsi, ja myöskin: joka ei tahdo tehdä työtä, hänen ei myöskään pidä syömän."

"Sinä päätät väärin", sanoi Pietari Mikonpoika. "Kustaalla ei ollut mitään senkaltaista aikomusta esittelemisellään. Hän on itse elävä esimerkki siitä; täällä ei löydy koko seurakunnassa toista, joka paremmalla toimella ja huolella pitää taloansa, ja sanomalehtien pitäminen ei suinkaan saata olla vahingollinen; ei kellään talonpojalla ole niin suurta kiirutta töitten kanssa, ettei joskus löytyisi väli-aikoja, jolloin hän ei tee mitään, ja silloin tosin on hyödyllisempi viettää aikansa lukemisella kuin viinapullon vieressä. Usein saattaa myös sanomalehdistä jotakin hyödyllistä ja opettavaista tulla tietämään. Ihminen ei elä ainoastaan itseänsä vasten; hän on myöskin jäsen kansakunnasta, ja hänen täytyy sen vuoksi vaikuttaa tämän hyödyksi ja edistykseksi. Saattaaksensa tämän oikein tehdä, on hän sekä sivistyksen että valistuksen tarpeessa; sillä näitten molempain puutteessa hän ei taida suurta hyvää vaikuttaa. Käsitys näitten tarpeellisuudesta leviää päivä päivältä yhä laviammalle, oppineemme tekevät työtä tekemistään näitten edistymiseksi, ja pyrkimisensä ja vaivansa tulevat tosin tulevina aikoina kantamaan kauniin hedelmän. Valistus edistyy, vaan pitkällöisesti, ehkä se saattaisi jättiläis-askelin astuskella, jos vaan yhteinen kansa sitä suuremmalla lämpömaisyydellä kohkelisi. Jos Kustaan esittelemistä tällä tavoin katselemme, niin se ei suinkaan ollut hyljättävä."

"Katselkaamme sitä kuinka hyvänsä", lausui lautamies, "niin en kuitenkaan ota sanaakaan takaisin siitä, mitä olen sanonut, ja minua ihmehdyttä, että sinä saatat toisin puhua. Mitähän hyötyä sanomalehdistä olisi? Eiväthän ne tee mitään muuta, kuin lykkäävät valhetta niin paljon kuin ehtivät ja ennättävät. Eivätkä häpeä itse kuningastakin vastaan kirjoittaa, väliäkuin hän ei osaisi ilman heitä maata ja valtakuntaa hallita; ja kuinka kohtaavat he meidän maaherraamme, josta rehellisyydessä ja kunnollisuudessa ei miestä parata? Tämän päälle en taida ajatella villiin tulematta, ja jos minä joskus tapaan nämät sanomalehti-herrat, niin katsokoot selkä-nahkansa."

"Monta aikaa ei ole vielä kulunut, kuin minä ajattelin melkein samoin," sanoi Pietari Mikonpoika, "vaan nyt minulla on sanomalehdistä aivan toiset tuumat, jotka tahdon sinullekin osottaa, jos vaan mitään virkkaamatta tahdot kuudella, etkä niinkuin äskein pienimmästäkin sanasta, joka sattuu vähän happamalta maistumaan, syty tuleen; sillä semmenkin tarvitaan kärsimystä ja malttamusta jotakin asiaa tutkittaissa, jos sen kanssa toivotaan perälle tulla."

"Ensiksi on muistettava, että täällä löytyy monellaisia ihmisiä, sen vuoksi myöskin monellaisia

sanomalehtiä; ja koska ei kukaan ihminen ole täydellinen. Niin ei myöskään mikään sanomalehti saata olla vioitta ja vaillinaisuksitta, ehkä nämät vaillinaisuudet saattavat löytyä suuremmassa eli pienemmässä mitassa, sen jälkeen kuin kirjoittajain aikeet ovat hyvät eli ilkeät, heidän ymmärryksensä selvä eli pimeä. Yksi sanomalehti on saattanut päättää tehdä valkoisen mustaksi, eli päin vastoin. Toinen taas on saattanut päättää puhua totuuden koreuksitta, maaherraa ja muita ylhäisiä herroja pelkäämättä, ainoastaan kuudellen sitä ääntä, joka puhuu hänen sielunsa syvyydestä syntymämaan hyödyksi. Semmoinen sanomalehti voittaa aina kaikkein totuudesta pitävään ja valistusta ja sivistystä rakastavain ihmisten mieli-suosion, sen sijaan kuin se edellinen, jolla on valhe johdattajana ja joka nostaa eripuraisuutta ja vihaa kansakunnassa, on mielukas ainoastaan yhtä-ajattelevaisille ihmisille, jotka enemmän rakastavat pimeyttä kuin valkeutta. Toiseksi ei pidä koskaan sokean tavalla uskomon mitään sanomalehteä, vaan lukeissansa myöskin luottaman omaan järkeensä; ei myöskään pidä katsoman kaikkea, jota ei ymmärrä, mahdottomaksi, sillä usein saattavat asiat, joita ei meidän järkemme käsitä, toisille lukioille olla aivan suuresta arvosta. Kolmanneksi on muistettava, että jollei täällä löytyisi sanomalehtiä, jotka pitäisivät ylhäisiä herroja silmällä, saattaisivat nämät tehdä niin pahoin kuin ikänensä tahtoisivat, muun kansan tätä vähintäkään aavistamatta. Näemmehän melkein joka päivä, kuinka yksi ja toinen meidän rahakkaista herroistamme koettaa aikomuksiansa väki-sanoilla matkaan saattaa köyhän kustannuksen päälle. Tämä onnistuisikin täydellisesti jollei näitä pahoin moitittuja sanomalehtiä löytyisi, joita laitetaan kaikisten enemmm silloin, kuin he sakistelevat vallan omaisia. Lisäksi, kuinkahan kävisi herrain päivissämme, jollei sanomalehtiä löytyisi? Emmehän saattaisi tietää, jos meidän sinne lähetettymme tarkoittaisivat omaa eli yhteistä hyötyä, jos seuraisivat omaa mieltänsä eli antaisivat väliäkuin nuora kaulassa taluttaa itseänsä toisilta, sanalla sanottu, jos olisivat ansainneet tämän suuren luottamuksemme eli ei. Tästä näet niin muodoin sanomalehtien ei suinkaan olevan moitteen alaisien eli hyljättävien, ja minä menen niin pitkälle, että katson nämät tarpeellisiksi jokaiselle talonpojalle, jolla vaan on varaa siihen ja jolle isän-maan kunnia ja seisovaisuus on jostakin arvosta."

"Sanot, mitä sanonet", vastasi lautamies, jolla ei ollut muita sanoja kumota Pietari Mikonpojan puolustusta sanomalehdistä, kuin nämät vanhat: "ainoastaan raamattu ja virsi-kirja ovat talonpoikaisessa säädystä tarpeelliset kirjat", jonka hän vakuutti kirkkoherralta monta monista kertaa kuulleensa. Mitä taas sanomalehtiin tulee, niin oli kirkkoherra maininnut yhtä, nimeltä Iltalehti, hyvin halventavaisilla sanoilla, ja hän nyt ymmärtänee niitten päälle, jos joku toinenkin.

Pietari Mikonpoika taas vakuutti tätä moitittua sanomalehteä kaikista paraaksi ja lisäsi siihen: "Syy kirkkoherran närään Iltalehteä vastaan on se, että kuin hän muutama vuosi takaperin oli valittu maamme rahaston tilaa tutkistelemaan, luuli hän siellä saavansa tehdä niinkuin täällä kotonakin; hän rupesi sen vuoksi liian omavaltaisesti menettämään, vaan nyt hänen oli toisellaisten miesten kanssa tehtävä, kuin meidän tyhmäin talonpoikain. Sen vuoksi kävikin aivan toisin. Iltalehti teki kirkkoherran sopimattoman käytöksen kansalle tietäväksi ja antoi hänelle siinä sivussa kelpo lailla hyvin ansaituita nuhteita, josta seurasi, että kirkkoherra riensi kiiruusti kotio, vähäksi kunniaksi sekä itselleen että niille, joittenka asiaa oli ajanut. Siitä hetkestä on kirkkoherra ollut kaiken paremman tiedon vihamies. Näyttää melkein, kuin me saisimme maksaa, mitä hän on rikkonut; sillä nyt hän tahtoo hallita seurakunnassa samoin, kuin historia mainitsee muinaisista sylkki-kuninkaista. Ja tämä ei ole hänelle työlästä, semmenkin kuin sekä sinä että moni muu autat häntä kaikissa hänen toimissaan, ei suinkaan köyhä-raukkojen hyödyksi, jotka saattaisivat tarvita rahansa muuhun, kuin turhiin maksoihin. Vaan se oikein taitaa naurattaa, ettei kirkkoherra pidä uskollisistansa suurempaa lukua, kuin lapsi puusta tehdyistä leikki-kaluistansa, jotka hän saa liikkeelle kuin vaan tahtoo, hyvin tietäin, että nämät eivät sentään ole muuta kuin puunpalaisia."

Tämä oli joksikin kovin sulavaa ruokaa lautamiehelle, jonka korvat harvoin olivat tottuneet kuulemaan totuutta; hän vihastuikin sen vuoksi kovin, jota ei kukaan mahda ihmehdellä, joka vähänkin tuntee lautamiehen äkkinäisen luonnon. Nyt syttyi kova kina pitäjän asioista, jossa kävi niinkuin tavallisesti ainakin käy kinoissa, että molemmat, tyhjettyänsä runsaat sanavaransa, kuitenkin seisovivat samalla kannalla, pienintäkään toistansa totuudesta eli vääryydestä vakuutetuksi saamatta. Lautamies oli niin innossaan, ettei huomannut, kuin Kaisa ja Anna menivät huoneesta tiehensä. Viimein havaittuansa heidän pois-olonsa hän kysyi Jussilta, mihinkä he olivat joutuneet, johonka sai sen sukkelan vastauksen: "Minä en tiedä."

"Se on yhtä, missä ovat," sanoi Pietari Mikonpoika, vähän totisempänä kuin tavallisesti muutoin, "ei täällä sentään tänään, sen jälkeen kuin minä olen havainnut, mitään kihlajaisia tule; minä en kuitenkaan siihen apuani lainaa." Samassa otti avio-liitto-kirjan ja repi sen tuhansiin kappaleisiin.

"Ne ovat joskus kuitenkin tulevat," vakuutti lautamies ja polki jalkaansa laattiaan, niin että permannot notkuivat.

Nyt Jussi matkusti yksin uusissa vaunuissansa kotio, vaan aivan toisilla tunnoilla kuin sieltä lähteissänsä. Silloin hän ajatteli hyvillä mielin, mikä rikas ja kaunis vaimo hänelle oli suotu; vaan nyt se näytti hänelle vähän mahdottomalta. Tosin lautamies oli vannonut, että sen, mitä kerran oli sanonut, myös piti tapahtuman. Vaan Jussi ei ollut sillä tytyväinen. Hän tahtoi oitis nautita onneansa. "Nyt hän olisi istunut tässä vieressäni," sanoi hän itseksensä, "ja minä olisin sanonut hänelle jotakin hauskaa, joka olisi häntä naurattanut; ehkä olisin saanut suuta palkakseni! Mutta hiisi ollen, nyt juohtuu jotakin mustaa mieleeni! Jos se tulee tietyksi, kuinka tyhmästi käytin itseni kamarissa, niin saan hävetä silmät päästäni."

Jussi raukka! Se tulee kyllä tietyksi, kuin itsensä tyhmästi käyttää. Sen hän tuli pian havaitsemaan, sillä eräs piika Ruusulaksossa oli sattunut näkemään tapauksen, jonka lupausta vastaan, ettei kellekään hiiskua mitään, kertoi paikkakunnan pirttivaimolle, joka taas kohta kiireesti pani apostoli-hevoiset kulkuun talosta taloon, ainoastaan kertoakseen, mitä oli kuullut, jokaiselle lupausta vastaan, ettei kellekään sanaakaan sanoa, se on ymmärrettävä. Ja lukia saattaa olla vakuutettu siitä, ettei tapaus suinkaan pirttivaimon kertomuksista kehnommaksi käynyt; sillä hän oli niitä ihmisiä, jotka eivät koskaan kerro asiaa siipiä sivulle panematta.

Mihinkä ikänensä Jussi tuli, sai hän aina kuulla jonkun näistä pilkkasanoista: "Toivotan onnea! Kelpo kihlajaisetpa siellä Ruusulaksossa pidettiin! Etkös leikannut käsiäsi pirstaksi pulloja kallistaissasi? Menikö montakin akkuna-lasia rikki? Miltä suuteleminen maistui?" Jussi näki tapauksen monin kerroin parannetuksi; hän oli sen vuoksi kovin yriinnyksissänsä. "Mutta", ajatteli hän, "minä tiedän, mihinkä luotan! Se nauraa paraiten, joka viimeksi nauraa."

* * * * *

Ruusulaksossa kävi nyt kova ukkonen yöhön myöhäiseen, nimittäin sisällä huoneessa. Lautamies ei suinkaan ollut niitä äijiä, jotka käyvät ja narisevat yhtä mittaa niinkuin variksen pelotus, ja joista pitäisi olla rukous litaniassa; vaan jos myrsky joskus pääsi valloilleen, oli se sitä ankarampi. Kaikeksi onneksi ei vihansa kuitenkaan tällä erää tavannut Kaisaa, ja ketästä sitten jollei Pietari Mikonpoikaa? Jollei häntä olisi ollut, olisi asia käynyt aivan toisin. "Kirottu juonet! Vaan empä sen kummempaa koskaan ole kuullut enkä nähnyt; oman veljensä pojanpa hän kaatoi, sen siaan että hänen olisi pitänyt häntä auttaman. Sen nyt saattaa kutsua huolimattomuudeksi sekä itsestään että omaisistaan; semmoinen ei nyt koskaan minun päähäni olisi pälkähtänyt; sillä ensiksi pitää joka ihmisen omaa etuansa katsoman ja sitten vasta toisten. Vaan vähän minä siitä! Minä tahdon näyttää Pietari Mikonpojalle itse olevani isäntä talossani, ja enkä suinkaan hänen hoinnettavansa. Jos ei muut neuvot auta, tahdon uhata Annaa tehdä hänen perinnöttömäksi; vaan tämä tulee kuitenkin olemaan viimeinen turvani, sillä minun käy Anna raukkaa surkeekseni; hän on kuitenkin minulle rakkain kaikesta, mitä minulla on. Jos hän taitaisi nähdä minun sydämeni pohjaan, niin tosin havaitsisi, etten suinkaan ole niin kylmä ja tunnotoin, kuin pakotan itseni olemaan, ainoastaan sen vuoksi että tarkoitan hänen onnellisuuttansa."

"Minkä sinä sitten mielestäsi katsot hänen onnellisuudeksensa?" kysyi Kaisa, joka oli tullut takaisin ja nyt rohkeni sanan sanoa.

"Vapaan, murheettoman elämän, ja en suinkaan köyhyyttä ja viheliäisyyttä," ärähti lautamies vastaukseksi.

Kaisa huokasi syvästi, vaan vaiken ja valmistti itseänsä maata menemään. Vihdoin lautamies teki samoin.

Anna istui vielä valveillaan pienessä kamarissansa; hänen ajatuksensa olivat kovin levottomat. Ihmisen sydän on meren kaltainen: se aaltoilee, myrskyn jo hiljettyä, vielä ison aikaa peräänpäin. Annan sielu taisteli kovan taistelun; väliin juoksi katkeria kyyneleitä alas pitkin hänen poskiansa, väliin taas hymyilivät huulensa semmoisesta tytyväisyydestä, jommoisen ainoastaan sisällinen ilo saattaa vaikuttaa, kuin sydän on täynnä puhtaita, viattomia tunteja. Häntä itketti muisto isänsä kovasta kohtelemisesta, häntä kamotti ajatus, että hän joskus tästä lähin saattaisi esittelemisensä täyteen. Vaan häntä ilahutti se, että hän tänään oli voittanut, ja hän toivoi vielä tästäkin lähin saattavansa voiton pitää. Tässä mieli-alassa hän otti kirjan ja rupesi lukemaan. Se oli Runeberin runot, jotka oli saanut Kustaalta, ja väliäkuin itsestään aukeni hänen eteensä paikka, jossa runomitassa kauniisti kerrotaan seuraava tapaus: "Tyttö oli äiti-vainajaltansa saanut muistoksi timanteilla ja helmillä koristetun, kallisarvoisen soljen. Nyt tuli hänelle kaksi kosioitsiaa; toinen heistä oli muhkea, reipas ja rikas, vaan hän mieli ainoastaan tytön solkea; toinen taas oli ujo ja köyhä, vaan hänen sydämensä paloi rakkaudesta tyttöä itseä kohtaan. Äiti-puoli käski häntä nyt näistä molemmista ottamaan sen rikkaan, vaan hyljäämään köyhän, muistuttain, että kulta kuitenkin oli suloista köyhyden suhteen. Tyttö itki ja kielsi tätä tekevänsä, vaan kaikki turhaan. Mutta sinä päivänä, kuin kuulutus piti otettaman, ei löytty tyttöä

ei äidin saleista, ei pihasta, eikä puutarhasta, vaan hän löytyi meren rannalta. Sekä hänen sulhaisensa, että äitipuolensa tulivat nyt tänne, houkuttellen häntä seuraamaan heitä pitoihin ja iloon, sillä hänen kuuluutuksensa oli tänään otettava. Vaan tyttö riisti soljen suolivyöltänsä, otti sen valkoiseen käteensä ja sanoi: Katso, jolla vähän on, se vähään tytyy, vaan jolla on paljon, enempää se vielä vaatii. Tuhansia vuosia on jo meri niellyt rikkautta, koonnut tavaroita, vaan se vaati vielä minun solkeani. Tämän sanottuansa viskasi solkensa kauas ulos mereen. Kovasti tästä vihoissansa meni se rikas tiehensä, ja myöskin hänen äiti-puolensa lausui vihapäissään: Onnetoin! mitä olet tehnyt? Korkeutta et saata enään koskaan odottaa, kulta ei loista milloinkaan huoneessasi, ja solkeasi et ikänänsä saa takaisin. Vaan tyttö vastasi naurusuulla: Mitä tahtoo sanoa korkeus tulevaisien aikoini onnen suhteen? Mitä kulta elämän suhteen täynnä rakkautta? Mitä solki nuorukaiseni sydämen suhteen?"

"Näin minäkin tahdon tehdä", sanoi Anna. "Ennen tahdon köyhänä ja puutteen alaisena elää maailmassa, kuin hyljätä Kustaan; sillä mitä on kulta elämän suhteen täynnä rakkautta?" Tässä päätöksessä hän pani maata ja nukkui levollisesti, niinkuin seitsemäntoista vuoden vanhana tavallisesti tekee; päivä on mahtanut olla kuinka levotoin hyvänsä, niin siautuvat kuitenkin nuoruus ja uni, niinkuin kaksoiset, ystävällisesti yhteen.

Kuinka kummallisesti eikö tässä maailmassa toisinaan tapahdu! Lautamies nukkui levollisena siinä ajatuksessa, että saattaisi Annan taipumaan tahtonsa jälkeen uhkauksella, että tehdä hänen perinnöttömäksi. Hänelle oli rikkaus kaikki; hän ei tuntenut suurempaa onnellisuutta. Anna taas olisi katsonut lautamiehen uhkauksen ilon sanomaksi, jos sen vaan olisi kuulla saanut. Hänelle oli kulta kuormaksi, vaan rakkaus kaikki. Näin erinäisistä ajatuksista oli nähtävästi kova taistelu syttyvä, ennenkuin vakinainen päätös asiassa taisi kangeta.

Kummalla heistä oli oikeus, ja kumpiko viimeksi voitolle jäi?

8.

Seuraavana päivänä istui lautamies ja poltti piippuansa, Kaisan ja Annan huonetta siivotessa. Ei kukaan heistä lausunut sanaakaan. Näytti melkein kuin olisivat hävenneet puhetta keskenänsä alkaa. Anna ratkasi viimein vaiti-olon. "Saanko minä mennä kirkkoon tänä päivänä?" kysyi hän vapisevalla äänellä. "Et!" vastasi lautamies, "sinä saatat hyvin pysyä kotona; sillä niinkuin sinä käytät itsesi, sopii sinun hävetä näyttämästä itseäsi ihmisissä; ja ei siinä kyllin, että sinä häväistään, vaan myöskin minä ylön-katsotaan sinun tähtesi. Onnetoin se, jolla on tottelemattomia lapsia!"

Anna vaikenä ja puhkesi katkerasti itkemään; vaan samassa tuli Kustaa. Hän tervehti ystävällisesti koossa olevia, vaan tultuansa Annan tykö hämmästyti hän vähän. Hän tunsu hänen kätensä vapisevan omassaan ja eikö tiennyt, miten tätä selittää. Pitkä kysymysmerkki oli luettava hänen kasvoissansa, vaan Annan katsanto ei antanut tydyttävää vastausta; hän näytti karttavalta ja hämmästyneeltä. Kukatiesi oli jo antanut kätensä toiselle? Tämmöiset olivat ne ajatukset, jotka tällä haavaa vaihtelivat Kustaan sielussa. Hän kääntyi sen jälkeen siveästi ja nöyrästi lautamieheen, joka puolestaan käski hänen olemaan tervetulleen, ehkä sydämessään ja sielussaan ajatteli jotakin aivan toista. Kustaa johdatti nyt suurella taidolla puheeksi semmoiset asiat, joittenka tiesi paraiten huvittavan lautamiestä, niinkuin vuoden-tulon ja ilman nykyisen luonnon, viinan polton ja karjatarhan hoinnon j.n.e. Hän kartti tässä taiten sanoa jotakin, joka soti lautamiehen ajatuksia vastaan. Tämä saattoi äijän puheliaaksi, niin että hän lavalta jutteli, mitä aikansa oli havainnut, mimmoiselta tuleva vuosi näytti y.m.

Kaisa oli hyvyys itse. Hän kysyi, kuinka äiti, sisaret ja veljet voivat kotona, ja lisäksi, mitä uusia kuului pitäjältä; hän pyytti vielä päivällisellekin.

Vaan se joka oli kaikista iloisin, oli Anna. Kustaa ei ollut hänelle ennen koskaan niin kauniilta näyttänyt; hän oli jälleen täydessä terveydessään, oli siististi ja hyvin vaetetettu, kaulaliinakin oli solmittu erinomaisen kauniisti. Tämä ei suinkaan jäänyt Annalta, häntä silmäilyssäänsä, huomaamatta. Hän ei saattanut sen vuoksi olla vertailemisiä tekemättä. Mikä ero eikö ollut Jussin ja Kustaan välillä? Edellinen tölppömäinen ja ylpeä, jälkimäinen sivistynyt, itseänsä vähä-arvoisena pitävä ja kaunis, kaikki omaisuuksia, jotka miellyttävät naisihmisen tunnollista sydäntä. Kustaa ajatteli samoin Annasta; kerta toisensa perään lensivät silmänsä hänen puoleensa, vaan Anna näytti mieltä mielin karttavan näitä. "Tämä ei ole syyttä", ajatteli Kustaa ja kiusasi itseänsä katkerilla ajatuksilla. Päivälliseltä päästyä pyysi Kustaa saada puhutella lautamiestä kahden kesken, johonka tämä myös pienintäkään vasta-kynttä vetämättä suostui. Jäätynsä kahden lykkäsi lautamies salvan oven eteen, ettei kenenkään pitänyt, heidän keskustellessaan, tietämättä sisään tuleman.

Kustaa alkoi nyt: "Minulla on yksi anomus edeskannettava lautamiehelle, ja jo edeltäkäsinkin uskallan olla siinä suloisessa toivossa lautamiehen tähän anomukseeni myöntävän, ja ilolla kahden olennon

tulevaista onnellisuutta noudattavan. Epäilemättä se ei ole saattanut jäädä lautamieheltä huomaamatta, että Anna ja minä jo kauan olemme toistamme rakastaneet. Sisällinen yhtäläisyys ajatuksissamme antaa minun toivoa murheettomasti saattavamme tulevaisia päiviämme kohdata, olkoot ne sitten pilvisiä tahi kirkkaita, ohdakkeisia tahi kukkaisia. Kaikki muu on muuttuvaa paitsi rakkaus, se on iankaikkinen niinkuin se Jumala, josta johdattaa alkunsa. Luottain tähän, pyydän teiltä tyttärenne kättä, sydämensä olen jo aikaa omistanut."

"Se surettaa minua", vastasi lautamies, "etten taida anomukseesi myöntyä; sillä nyt se on jo myöhäistä. Jo eilen antoi Anna sekä sydämensä että kätensä Haaviston Jussille, ja tehty työ pitää paikkansa. Tästä saatat nähdä kuinka vähän naisten lupauksiin on luottamista; jos sen siaan olisit minulle aikansa asiiasi puhunut, olisi kaikki käynyt aivan toisin."

"Se ei ole totta!" sanoi Kustaa. "Älkääte syyttäkö omaa lastanne. Hän ei ole koskaan pakotuksesta tähän yhdistykseen antaunut, ja kerran teidän pitää kaikkivaltiaan Jumalan edessä töistänne vastaaman."

"Ha, ha, ha," keskeytti lautamies pilkka-naurulla; "minä luulen että sinä olet seinähullu, mies! Luuletkos, etten minä taida vastata töistäni sekä Jumalan että ihmisten edessä? Ja mitä Annan naimiseen tulee, ei minulla ole siinä kohdassa itseäni nuhdeltavaa; sillä hän on vapaasta tahdosta suostunut siihen, joka olikin paljon ymmärtäväisemmästi tehty, kuin että kuudella sinun lapsellisia larituksiasi rakkaudesta, ikuisesta uskollisuudesta, ja Jumala tiesi mistä kaikesta."

"Olkaatte semmoisia soimauksia lausumatta!" sanoi Kustaa. "Ei siinä kyllin, että olette ryöstänyt minulta elämäni ilon; te tahdotte myös herjata minua. Mutta minä sanon teille: älkääte loukatko minun kunniaani; se on minulle kalliin kaikesta, mitä minulla on, ja sen tahdon koettaa pitää puhtaana. Ehkä köyhä teidän silmissänne, olen minä kuitenkin rikas sydämessäni. Minulla on levollinen omatunto. Hyvin teille, jos taidatte sanoa saman."

Tämän sanottua meni Kustaa. Hyvästi-jätöksi katsahti hän nuhtelevin silmin Annan päälle, jonka sydämen syvyyteen tämä silmäys tunki kuin salama.

9.

Kuusi viikkoa on kulunut Annan viimeksi nähtyämme. Tämä on ollut katkerin aika koko hänen elämästensä. Jätettynä Kustaalta ja ainoostaan kiusattuna lautamieheltä Haaviston Jussin tähden ei hänellä ollut lepoa yöllä eikä päivällä. Tosin koetti äiti häntä lohduttaa, vaan turhaan; yksi ajatus huoletti häntä joka aika, ja se oli: "enkö minä enään ole Kustaalta rakastettu? Oh, se on sitten tosi, että maailma on surun ja murheen lakso! Täällä ei löydy yhtään varsinaista iloa. Nuoruutemme innossa uneksimme ilosta ja onnellisuudesta, rakennamme ajatuksissamme linnoja tulevaisiksi ajoiksi, jotka kuitenkin kukistetaan pienimmältäkin vastoinkäymisen puuskaukselta, ja meille näyttää kaikki valkoiselta ja kirkkaalta, vaan on kuitenkin mustaa. Kustaa! Kustaa! Miksi sinä kuvailit tulevaiset päivämme niin kauniiksi? Oliko se saattaaksesi minun sitä onnettomammaksi, eli kukatiesi sinä ainoastaan olet teetellyt rakkautta? Kauhiaa ajatusta! Jos edes taitaisin karkoittaa kuvasi sielustani! Jos taitaisin unohtaa menneet ajat! Oh, sitten minä tahtoisin vielä kauan elää; vaan nyt, nyt olisi minulle kuolema suloinen! Rankaiseva Jumala! Mitästä minä olen rikkonut, että sinä niin kovin vaivaat minua? Miksi sinä annoit minulle sydämen, lämpimän rakkaudelle, koska ei täällä maailmassa löydy mitään rakkautta? Miksi sinä et varoittanut minua karttamaan itseäni liehakoitsialta, joka makiasti käytti rakkauden suloisia puheita kielellänsä, tuntematta sen totuutta sydämessään? Jos edes taitaisin vihata häntä, olisi se kukatiesi pieni helppous vaivoissani; vaan nyt olen ilman kaikkea; sydämeni on tyhjä, niinkuin se mittaamaton taivaan avaruus. Oh, kuka olisi taitanut aavistaa jotakin semmoista! Minä muistan ajan, kuin kaikki oli toisin. Ilo ja riemu olivat silloin kuvattuna jokaalla. Jos katsahdin yöllä kirkkaalle taivaalle, niin luin ystävällisen vastauksen sydämen tuhansille kysymyksille; jos katselin vaan kauniita kukkaisia, niin loistivat jokaisen heidän silmänsä taivaallisesta ilosta; jos kuultelin lintujen viserryksiä, niin tuntui minulle ikään kuin olisin kuullut ääniä lapsuuteni suloisista ajoista; joka ääni kaikui suloisesti ja heleästi sydämeni syvyydestä. Iloisia, suruttomia päiviä! Tuletteko te enään koskaan ilmi-olossa takaisin, vaan elätkö ainoastaan muistossa? Salainen ääni kuiskaa sydämessäni: 'kaikki on kadonnut!' Toivon tähti loistaa vielä elämäni taivaalla, ja levollisena minä tahdon seurata hänen säkeniänsä; se on minun johdattava askele askeleella horjumatta sitä tietä, jonka Jumala on viitonut käytäväkseni."

Näin Anna istui ja valitti itseksensä. Ehtoo oli pimeä ja kylmä; ukkonen jylysi etäällä, salama valaisi silloin tällöin taivaan kannen, ja sade juoksi virtoina syksyiseen maahan. Äkisti hän kuuli jonkun kävelevän ulkona ja kohta sen jälkeen naputuksen oven päälle.

"Kuka se on?" kysäsi Anna.

"Minä", vastasi heikko, naisihmisen ääni.

"Vai niin; se on pikku Kaisa! Tule nyt tänne ja istu vähäksi aikaa, juttellessasi jotakin hauskaa. Se on kiltisti tehty sinulta, ettäs jolloin kulloin tulet tervehtämään minua; mutta mikä maailmassa on sinun näin myöhään tämmöisessä ilmassa ulos viekotellut?"

"Minulla on kirje", vastasi se pikkuinen tyttö, joka näytti noin kymmenvuotiselta. Hänen vaaleat hiuksensa ja punottavat poskensa todistivat maa-elon viattomuudesta, raittiudesta ja suloisuudesta.

"Se on epäilemättä isälleni", sanoi Anna.

"Ei ikään, se on juuri sinulle."

"Mistä se on?"

"Minä en tiedä", vastasi tyttö viekkaalla katsannolla. "Äsken kävi kotonani mies, joka pyysi tätä niin pian kuin suinkin saattamaan tänne. Se ei suinkaan ole mahdollista tänä ehtona, ajattelin minä itsekseni; vaan samassa havaitsin kynttilän palavan kamarissasi, ja oitis juoksin tänne, ehkä siellä sataa niinkuin saavista kaatain."

"Anna minun nähdä kirje!"

"Äläpäs usko! Minä pidän sen itse, jollet lupaa minulle mitä pyydän."

"No, mitä sinä sitten tahdot?"

"Jos se nyt, näetsä, on rakkauskirje, josta sinä oikein ihastut, tahdon minä ruveta lapsen piijaksi sinulle tultuasi naiduksi."

"Sinä jaarittelet aivan turhan aikaisia, pikku Kaisani. Minä en tahdo koskaan antaa itseäni naimisiin. Annapas nyt vaan kirje minulle ja älä enään pilkka-puheita loruttele."

"Ja mitä maarian vielä! sinä et naimisiin!" sanoi tyttö, nyökästen päätänsä ja antain kirjeen.

"Se on Kustaalta!" huusi Anna iloissansa.

"Enkö minä sitä arvannut", sanoi pikku Kaisa, mennen tiehensä suuresti naurain.

Anna avasi kirjeen ja luki:

"Rakastettu Anna!"

"Aina siitä hetkestä, kuin viimeksi puhuin sinun kanssasi, on sieluni taistellut kovan taistelun. Jos tietäisit mitä minä sillä ajalla olen kärsinyt, niin tosin surkuttelisit minua. Vaan ei! minä en vaadi sinun surkuttelemistasi; itse tahdon painia kovan kuorman kanssa, ja jos en taida voittaa, taidan ja tahdon miehekkäästi vaipua sen alle. Satoja kertoja olen tarttunut kynään, lähettääkseni sinulle hyvästi-jättöni; vaan joka kerta olen tuntenut itseni väliäkuin näkymättömältä kädeltä pidätetyksi; nyt vasta luulen itselläni olevan tarpeeksi voimaa tähän. Omalta isältäsi kuulin sinun olevasi kihlatun toiseen; minä en tahtonut uskoa hänen sanojansa. Minä sanoin hänelle vasta kasvoja hänen sinun siihen pakottaneensa, vaan hän vakuutti sinun tähän vapaasta tahdosta suostuneesi; hän pilkkasi minua rakkauteni tähden, joka olin ollut tyhmä kyllä uskomaan naisen valoja rakkaudesta.

"Rakastettu Anna! Näinkö sinä pidät sen valan, jonkas vannoit lapsuutesi ystävälle? Tämäkö on palkinto rakkaudelle, joka vielä tälläkin hetkellä taitaa siunata, vaan ei koskaan sadatella? Taidatkos ilolla muistella menneitä aikoja, ja levollisena odottaa tulvia? Oh, jos niin on, et sinä ole koskaan rakastanut! Tätä minä en kuitenkaan tahdo uskoa. Kukatiesi sinäkin olet kärsinyt ja monta katkeraa kyyneltä vuodattanut? Kukatiesi tämä itsesi uhraaminen on saattanut sinulle monta levotointa hetkeä ja monta unetointa yötä? Hyvin, jos niin olisi! Siinä tapauksessa ei minulla ole mitään sinua nuhdeltavaa; edesvastuu tulee olemaan silloin jonkun toisen, ja kenenkä muun, jollei isäsi? Ah! jos minä edes tietäisin sinun tuleviasi onnelliseksi tulevaisina aikoina, niin levollisemmasti kärsisin vaivani; vaan sitä en uskalla toivoakaan, sillä koskastapa heikko yrttitarha-kukka nähdään menestyvän pillikkeitten ja orjantappuroitten seassa? Vaan kuitenkin tahdon sekä nyt että tästäkin lähin rukoilla onnesi edestä; minulle itselleni ei ole sallittu tulevia päiviäsi suloisuttaa. Elä onnellisena ja unohda minä, jos taidat. Muinaan rakastettu Kustaasi."

"Ei, sinä olet vielä minun ikuisesti rakastettu Kustaani!" sanoi Anna ja lisäsi siihen surullisella äänellä: "Onko se mahdollista! Onko isäni saattanut sanoa semmoisen valheen? Minä tahdon vielä tänä ehtona mennä tervehtämään Kustaata ja sanoa hänelle kaikki, kaikki!"

Päätös ja sen täyttäminen ovat yhtä naisella, sanoo runonieikka. Niin se myös oli Annallakin. Silmän räpäyksessä hän jo istui pienessä venheessä järvellä ja tarttui tottunein käsin airon pyyryihin, vähintäkään pelkäämättä pimeyttä ja ukkosen jylinää, joka likeni likenemistään. Me toivotamme hänelle onnea matkalla ja jätämme hänen muutamaksi hetkeksi yksinänsä, käydessämme sillä aikaa silmäilemässä toista paikkaa.

10.

Suuressa, siistissä tuvassa istui paukkuvan valkean ympärillä vähäinen perhe ja puhdisti pähkinöitä, jotka samana päivänä olivat noukittut. Kaikki olivat iloisia ja riemuisia, ainoastaan yksi heistä istui totisena ja synkeä-mielisenä; se oli Kustaa, joka oli ottanut siansa sisariensa, veljiensä ja palkollisiensa keskelle. Pojat tekivät kaikellaisia ilveksen vehkeitä ja tytöt lauloivat niin että sitä oli hauska kuudella.

Heidän laulaissaan Anna astui sisään; vaan hänen tultuansa he heti vaikenivat. Kaikki silmäilivät tätä ujoa tyttöä, joka seiso i siinä väliäkuin pilvistä pudonnut. Kustaa uskoi tuskin silmiänsä. Viimein hän hyppäsi ylös, tarttui Annaa käteen ja vei hänen pieneen kamariin. Täällä istuivat sitten yöhön myöhäiseen, ystävällisesti keskustellen sekä yhdestä että toisesta. Jos tätä ennen molemmin puolin olivat kärsineet erehdyksen kautta, niin näyttivät nyt täydessä mitassa nauttivan onneansa. Ei mikään maallinen riemu ja onnellisuus ole suurempi sitä, kuin minkä kaksi toistansa sydäimestä rakastavaa, jotka juonien kautta ovat olleet eroitettut, tuntee, jälleen tarjotessaan kättänsä toiselleen rauhan ja sovinto-liiton merkiksi. Kaikki menneet mieli-karvauudet ja kärsimykset juoksevat pois unohduksen virrassa; ainoastaan heidän nykyinen onnellisuutensa on se maailma, jossa elävät.

Kauan ei kuitenkaan saaneet nauttia onneansa, sillä Annan oli asia mennä kotio; lautamies nostaisi muutoin säikähdyksessään aika myryn. Vaa nyt hän ei mennyt yksistänsä. Kustaa istui airoille, ja venhe kulki lennossa hänen soutaissaan. Ukkonen oli jo helpottanut; synkkä sumu makasi sen siaan järvellä, niin että heidän oli mahdotointa nähdä, mitä ilmaa pitivät. Molemmat olivat vaiti; näytti väliäkuin olisivat aavistaneet jotakin tapaturmaa. Yhtäkkiä sattui venhe kivellet ja molemmat muljahtivat laineisiin. Kustaa oli taitava uimari; täysin voimin hän halkaisi laineita, vaan turhaan. Pimeys esti hänen näkemästä Annaa, joka taistellen kannatti itseänsä toisella airoilla. Viimein hän löysi hänen, ja alkoi voimainsa perästä uida maalle; vaan kussa löytäisi maan? Ehkä pikemmin ui ulos järvelle! Ei; viimein arvoltansa veti Annan maalle ja vaipui väsyneenä ja uupuneena hänen viereensä.

Vähän toinnuttuansa hämmästyksestään kiittivät hartaasti Jumalaa pelastuksensa edestä. Vaa nyt nousi uusia vastuksia. Kustaa havaitsi heidän olevansa pienessä saarella, ja täällä oli heidän mahdotointa yötä kuluttaa terveyttänsä turmelematta. Kustaa rupesi sen vuoksi huutamaan apua, ja molempain suureksi iloksi kuului vastuu ei järin kaukana siitä. Muutaman hetken kuluttua laski venhe saaren rannalle.

"Onko täällä ihmisiä?" kysyi hyvin tunnettu ääni.

"On", vastasi Kustaa.

"Kuka olette?" kysyi taas sama ääni, joka ei ollut kenenkään muun kuin Pietari Mikonpojan.

"Koiviston Kustaa."

"Vai niin, sinäkö täällä keskellä yötä oleskelet? Kuka sinulla kanssasi on?"

"Sen tahdon sittemmin sanoa. Nyt pyydän teitä hyväksi saattamaan meitä maalle jota pikemmin sitä paremmin, sillä me olemme läpitse märät."

"Mielelläni, aivan mielelläni!" vastasi ukko ja alkoi soutaa kotoa kohden.

Kustaa kertoi nyt, minkä jo tiedämme, ja ukon tuli näitä nuoria rakastuneita surkeeksi, joittenka piti niin paljon kärsimän. Hän vaati heitä sen vuoksi viipymään yötä tykönänsä, johonka ilolla suostuivat. Ukko asui likellä järveä.

Matkustavaisemme astuivat nyt pieneen tupaan. Takassa paloi paukkuin suuri valkea, jonka valossa kaksi vanhanpuoliaista tyttöä istui ja neuloi, laulaa hyräillen itseksensä. Täällä ei tosin mikään todistanut suuresta rikkaudesta, vaan ei myöskään köyhyydestä. Kaikki oli puhdasta ja siivoa; vaski ja tina loistivat seinistä, ja siniseksi maalatusta seinäkellosta tuli käki ja kukahti joka kellon lyömällä. Nyt kukahti ainoastaan kolme kertaa; näin pitkälle oli yö kulunut.

Kuin nyt vieraamme olivat muuttaneet vaatteita ja juoneet muutaman kupillisen hyvältä maistuvaa

kahveata, istuivat he lämmittävän valkean ympärille ja rupesivat ystävällisesti keskustelemaan kaikellisista. Ukko lausui: "Tänä yönä olen saanut aivan odottamattomia vieraita. Olin juuri maata panemaisillani, kuin kuulin apu-huudon ulkoa, sillä tämän kovan ukkosen tähden olen ollut kaiken yötä valveillani. Ensiksi luulin valkean olevan vallallansa, vaan pian havaitsin epähuomioni. Näin tulin teidän avuksenne." Ukko otti tupakka-piippunsa, lykkäsi yölakkiansa vähän toiselle korvalleen ja jatkoi.

"Näin katsellessani teitä molempia, jotka olette nuoret ja tuoreet, ja sydämellisesti rakastatte toistanne, muistuu mieleeni ajat, joina minäkin olin onnellinen. Vanhemmiltani sain hyvän talon, ja nuori ja liukas kuin olin, ei ollut minun työläs vaimoa saada. Pian valitsinkin itselleni tytön, joka ansaitsi rakkauteni, ja ilolla ja riemulla me vihittiin toiseemme. Onnellisina elimme nyt toisemme kanssa. Harkkaa sanaa ei kuultu välillämme, kaikessa koetimme noudattaa toisemme mieltä. Jos minä joskus olin surussani ja murheissani, muuttui mieleni, nähdessäni rakkaan Elinani, oitis iloiseksi. Hänen silmissään oli jotakin niin sydämellisen hyvää, joka kohta paikalla saattoi minun unohtamaan päivän murheet ja vastukset. Ah, en vielä nytäkään taida häntä kyynelittä muistella! Näin kului hauskesti muutama vuosi; vaan kuin ei täällä löydy yhtään ruusua orjantappuroitta, niin ei myöskään mitään maallista onnea, joka olisi täydellinen. Kaikki on suruilla ja murheilla sekoitettu. Tämän minäkin tulin pian tuntemaan, jonka seuraavassa tahdon kertoa.

"Yhtenä päivänä joulun pyhinä oli meillä kotonamme muutamia vieraita, joittenka seassa myöskin ruukin patrooni S— Vaskikoskelta. Ehtoolla toisten vieraitten lähteissä viipyi S— ja pyysi saadaksensa puhutella minua kahden kesken. Me menimme pieneen kamariin ja suljimme oven. Nyt hän jutteli lavialta kärsityistä vahingoistansa ja pyysi sen vuoksi saada lainata minulta 'yhden pienen summan' — niinkuin sanansa sattuiivat — noin 600 riksiä. Minulla ei osannut olla tykönäni niin paljoa, muutoin hän olisi sen oitis saanut, koska yli koko pitäjän oli tunnettu niinkuin hyvissä varoissa oleva ja rehellinen mies. Minä sanoin hänelle asian kohdan; silloin hän kysyi minulta, jos tahtoisin mennä takuusen tämän edestä, jos sen saisi lainata joltakulta toiselta. Minä annoin hänelle käteni sen päälle, vaan en kuitenkaan ennen kuin vaimoni oli antanut suostumuksensa tähän, ja näin erosimme toisestamme. Seuraavana päivänä hän tuli erään hyvän ystävän kanssa jälleen tyköni, ja me menimme molemmin takuusen sen vaaditun summan edestä. Kaksi kuukautta tämän jälkeen jätti patrooni S— kaiken omaisuutensa velkamiesten keskenänsä jaettavaksi. Tämmöinen petos saatti meidän sekä ikävämieliseksi että myöskin äköötti meitä, vaan me olimme kuitenkin iloisia, ettei summa ollut suurempi, kuin että sen taloamme menettämättä hyvin maksaa jaksoimme. Vaan kuinka emmekö hämmästyneet, kuin rahat piti maksettaman. Kuuden sadan riksin siassa seisoi takuukirjassa nyt yhtä monta tuhatta. Minä kielsin tätä summaa maksavani ja kävin käräjiä monta vuotta, vaan turhaan. Viimein tuomittiin minä yksinäni maksamaan koko summa, sillä toinen takuu-mies oli sillä aikaa juonien ja petoksen kautta myynyt kaikki, mitä hänellä oli. Nimismies kirjoitti ylös kaiken sekä irtaimen että kiintiän omaisuuteni; talo myytiin puoleen hintaan. Köyhä ja viheliäinen seisoin minä nyt vaimoneni lapsineni paljaan taivaan alla. Tämmöisessä tilassa käännyin pyytämään apua sukulaisilta ja ystäviltä; vaan sen siaan sain kuulla pilkka- ja ilves-sanoja. Tämä oli enemmän kuin mitä vaimoni jaksoi kantaa; terveytensä huononi päivä päivältä; niinkuin kukka riutui hän suruin ja murheitten alaisena riutumistaan pois.

"Se oli kirkas talvi-ehtoo; minä muistan sen vielä niinkuin se olisi ollut eilen. Lumi makasi kuin valkea peite yli maan ja tähdet näyttivät vapisevan vilusta taivaan kannella. Vaaleana, kipuun ja tuskien kanssa taistellen, makasi Elina vuoteella; hän pyysi minua auttamaan häntä akkunan tykö, saadaksensa nähdä tähtikirkkaan taivaan, jolloin sielunsa tulisi levollisemmaksi; ja nyt hän istui siinä kyneleet silmissä ja katseli huokailen ylös tähtistä taivasta kohden. Huulensa liikkui rukoukseen. 'Minä olen saanut kyllin maailmasta ja olen nyt väsynyt', sanoi hän, pusertrain kättäni. 'Oh, joka olisi tuolla ylähällä! Minä näen enkelin kirkkailla, valkoisilla siivillä. Hän tarjoo minulle kättänsä. Hyvästi! Taivaassa näemme toisemme jälleen!' — Tämän sanottuansa hän kaatui kuolleen syyliini."

Ukko laski pois piippunsa, pyhkäsi muutaman kyneleen poskiltansa ja jatkoi: "tällä hetkellä mustenivat silmäni; sydämellä ei näyttänyt olevan tilaa rinnassa, se oli pakahtumaisillaan, vaan ei sitä kuitenkaan voinut tehdä. Minä riensin ulos synkkään metsään, lumi naris jalkaini alla; mustia, surullisia ajatuksia liikkui aivuisiani ja epä-toivon varjot peittivät sieluni. Näin vaelsin siksi kuin vaivuin yhdelle sileälle, yksinäiselle kalliolle. Tässä heräsi sieluni parempaan tuntoon, ja levollisemmassa mielialassa palasin kotio lapsieni tykö, jotka tästä lähin olivat ainoa lohdutukseni tässä maailmassa. Sen ajan perästä olen monta puutetta ja vaivaa kärsinyt, vaan myöskin monta iloista hetkeä nauttinut. Toimella ja ahkeruudella on minulle onnistunut saada kokoon tarpeisiini ulottuvan omaisuuden; tosin en ole rikas, vaan en köyhäkään. Minulla on mitä tarvitsen, sillä tytyväisyys on suurin rikkaus."

Aamu-rusko liekitsi jo idässä. Kustaa ja Anna jättivät sen ystävällisen ukon hyvästi ja riensivät iloisina ja tytyväisinä kirmaavien laineitten yli kotoa kohden. Tässä jättivät toisensa hyvästi, sitä ennen kuitenkin päätettyänsä jättää elämänsä kohdan tulevain aikain ratkaistavaksi. Kaikeksi onneksi ei ollut lautamies vielä, Annan kotio tullessa, hereillänsä, eikä kukaan muu paitsi äiti saanut tietää että hän oli pois ollutkaan.

Syksy oli tullut. Pimeä ja kolkko oli Lokakuun yö. Myrsky vinkui ja kiljui Ruusulaksen nurkissa; akkuna-luukut narisivat, ovet ja portit porasivat surullisesti sarannoillansa, ja huhkaan poru ynnä syksy-yön vinkuva tuuli kuuluivat hirvittävältä.

Sisällä oli niin hiljainen olo. Lautamies makasi taistellen kovassa taudissa; kylmä hiki juoksi pitkin hänen otsaansa, ja himmeät silmänsä katselivat äitiä ja tytärtä, jotka rukoillen seisoivat molemmin puolin vuodetta, kädet ristissä ja kyynele-silmin. "Minä tunnen tämän olevan viimeisen yöni", sanoi lautamies karhealla äänellä, "vaivat enenevät enenemistään. Sen vuoksi tahdon jättää hyvästi teidän, jotka olette olleet minulle rakkaimmat tässä maailmassa. Monta monista kertaa minä olen ollut kova ja taipumaton; minä olen ainoastaan ajatellut maallisen tavaran päälle ja ylönkatsonut sen ainoan tarpeellisen, joka on iänkaikkinen rauha ja onnellisuus. Anna! anna kätesi Kustalle, jotas rakastat, ja älkääte koskaan unohtako pitää Jumalaa silmäinne edessä kaikissa töissänne ja toimissänne. Antakaatte minulle anteeksi, mitä olen rikkonut, ja rukoilkaatte Jumalaa minun viheliäisen sieluni edestä. Minä olen suuri syntinen. Rukoilkaatte, rukoilkaatte!"

Äiti ja Anna laskivat polvillensa. Samassa kuului kuoleman rohina lautamiehen rinnasta, ja henki muutti iäsiin majoihinsa.

* * * * *

Kahdeksan kuukautta jälkeen lautamiehen kuoleman pitivät Anna ja Kustaa häänsä Ruusulaksossa. Se kunnan ukko Pietari Mikonpoika oli puhemiehenä siinä tilassa. Tämän virkansa puolesta vaati hän hää-vieraita tyhjentämään maljan nuoren parin onneksi, jossa sivussa kehotti heitä elämään keskenänsä niinkuin puolisoin tulee, ja toivotti heille onnea ja siunausta heidän yhdistyksessän.

Tässä loppukoon kertomuksemme niille, joita niin haluttaa, vaan me puolestamme emme ole tyyväiset sillä, että olemme saaneet Kustaan ja Annan yhteen; tahdomme myöskin nähdä kuinka tästä lähin elävät yhdessä.

* * * * *

Kaksitoista vuotta on kulunut. Sillä ajalla on Ruusulaksossa tapahtunut monta muutosta ja mulkkausta sekä yhdessä että toisessa kohdassa. Suuria liuskoja uutta peltoa on otettu ylähälle. Pellot ovat hyvässä voimassa ja järjestyksessä niinkuin herrain kartanoissa. Huonerakennuksesta käy tie, kahden puolen istutettu puilla, alas kummulle. Tälle on rakennettu koulu-huone, jossa pitäjän köyhät lapset omistajan kustannuksella saavat opetusta. Ranskan tapeetien siassa nähdään salissa kauniita kuvauksia ihanista maan paikoista, ja niitten välillä Ruotsin suuresti rakastettuin kuninkaitten kuvia. Annan pienessä kamarissa löytyy vielä muutamia kukkaisia, niinkuin myöskin vähäinen, kaunis kirjasto, sisältävä monta hyödyllistä ja opettavaista kirjaa, jotka pitkinä talvi-ehdoisina ovat hupaisa ajan viete Kustalle. Paljon on niinmuodoin muuttunut; vaan rakkaus Annan ja Kustaan välillä on yhtä lämmin ja sydämellinen kuin aina ennenkin. Neljä vähäistä lasta on hedelmä heidän avio-liitostansa, ja näitten kanssa loruttelee Kaisa ja se vähäinen tyttö, joka toi Annalle rakkauskirjeen; mutta nyt hän ei enään ole vähäinen, vaan suuri, täysi-kasvuinen, kaunis tyttö.

Näin elävät Anna ja Kustaa keskenänsä, kumpikin tavallansa askaroiten levittää iloa ja hauskuutta ympärillensä, arvossa pidettyinä kaikilta ihmisiltä, jotka tuntevat heidän hyvän ja siivon käytöksensä.

* * * * *

Jos joku tahtoo tietää, kuinka Haaviston Jussin kanssa laita on, niin taidan minä kertoa hänen monen tuskan ja työläyden perästä tulleen naiduksi kauniin tytön kanssa, joka otti hänen rikkauden vuoksi. Tätä hän nyt katuu sydämensä pohjasta; sillä päivät läpitse hän enimiten istuu ja itkee. Ei Jussikaan ole useammin iloinen, kuin koska on vähän kallellansa, joka tapahtuu melkein joka ehtoo, ja väliin, jos onni oikein on, keskellä-päivääkin.

United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S.

copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH

DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax

treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.